

పుణ్యహయగ్రివో విజయతే శరావ్

బాలబీచి దీని

(ప్రథమ భాగః)

చెందినాయి

—o—

మిస్టర్ నో. 94

గ్రంతకర్త

అవధానికిరోమణి, ఖ్వద్యవారిధి, ర్మహమహాపాదాయుః,
కూప్రహర్షః, స్వరీయుః

కాశీ కుష్మాద్ ర్మణి, ది. 197.,

అంధ్రప్రదేశ్ వ్యస్తానకవిః,

గుండు వుర్కి,

—o—

ప్రయోవింశతి ముద్రణమ్ - 3000 ప్రతికృతయుః

1992

సర్వస్మామ్యసంకలితా]

మూలం మ్ర. 4-75

491286
S 50-250

శీరిక

అర్థారా !

సర్వతూషామూలమై మన ప్రాచీనార్థులకు మాతృతాన్యైన నంప్కుత్తరాషయొక్క ప్రాశస్త్రము నెఱంగవివరు లేదు. అట్టి మాతృతాషాక్షి మీకాలమునందు, మాతృక్షబ్దములోని ప్రాణముఱ మార్పుటవలనే గాఁటోయి (మృక రాషా) యెనెదు వ్యవహరముగా నేర్చినది. ఏనే దీఖాష తీవపతియై వ్యవహారములో సుందినదియో స్వస్మమందేని గోచరించుటలేదు; కాని యేసాటో యాత్రాషాకల్పవల్లి యాటాలగోపాలము మనయార్థులచే నాదృతయై దై నందిన వ్యవహారమున మహాభివృద్ధి నాండె చవిమాత్రము కొన్ని కారణములవలన నేను నమ్మితిని కావున మరల నాత్రాషామతల్లిని వ్యవహారశక్తిఁ దెయ్యి తలంపున వీ చిన్ని ప్రాతమును రచించితిని. అష్టరథ్యాముగల ప్రతివ్యక్తినిఁ బాపేష్ట లేకయే స్వయంకృషిచే భాషాభ్యాసము గఱగు నంతటి సులభక్ష్యార్థివి ప్రాసితిని, ఇటులసే మణి రెండు ప్రాతములను గూడ ప్రాసితిని. ఇవి యొకదావికంతు వీంక్రాకటి జ్ఞానాలివ్యాదికరముగనే యుండును. పొతమున నీమూడు ప్రాతములలోఁ, గలయావదర్థము వలిసులభముగ నాఱమాసములలోఁపుగనే నేఱ్చుకొనవచ్చునవియు, అందుచే నంప్కుతములో విరాటంకముగ మూర్ఖుడుటకును, సభలో నుప్పు సించుటకును, తిస్సు చిన్న వృత్తములతోఁ, గవిత నల్లటికును వలయు శక్తి భక్తుగే గఱగునవియు నాయభిప్రాయము. మణియు నీ మూడు ప్రాతములఁ బరించుటవలన గీర్యాంభాషానంప్రదాయమున మంచిపునాది యేర్పారిషవారికి సాహిత్యాలివ్యాదికిని, వ్యాకరణజ్ఞానాలివ్యాదికిని మిగుల సువకరించుటకై “వార్షిక తీవితము, అంద్రనంప్కుత విఫుండువు, క్రియాదర్శము” మన్నగు గ్రంతములఁగూడ విరచించి ప్రకటించితిని. కానే దా మెల్లటును వానిని గూడు బిరించి మాతృతాషామతల్లి నుద్ద రింతురుగాత 1

ఇక ఛాపను వ్యవహారదక లోనికిఁ దేవరయునన్న త్వన్యముతోఁ
భాటు భాషాంశుకమునుగూడ బాయరకు రుచిచూపవలయును. కావును
ఖదుపులకన్న త్తిరే ముందుగ భాషాభ్యాసము కలవారై యుండవలసి
యుండును. హింహామకమండ ద్వికొంగనలకు విషాదినముననే
స్తోపికమహాత్మవము ధర్మకాత్మములయుండ విహికమై యుండుటచేతఁ
గాటోఱ ప్రోందవత్తిలకు వంటయలై క్రిడమందిరమై, చేఱ, తిరుగలి
మున్నగు గృహాపకరణములే యాటబొమ్మలై స్వయంపాకాదులే విలాప
ఫేంసమై చెలంగుచున్నవి. దానంజేసిమే వారికి భోజన, గృహాప
కరణములద్వారమువగావి భాషాభ్యాసమును గలిగించుటకు వలసువదదని
యూ పోతమున నటులనే పాతముల ప్రాసాతిని. కావున ముందుగ నీ
పోతము సెల్లరును దమనతిమణులకు బోధించి, తద్వారమున గీర్వాడ
వాటివి బున్నీవితను జేయుచ సాప్రయత్నమనకఁ దోషుడుకురుగాత !

గు ० టూ తు పు १,
కలి २०८
క్రోధి మాపు కు. ८.]

ఉట్ల విన్న వించ నజ్జన విధేయుఁ
క్రాష్టి కృష్ణాచార్యులు,

శ్రీంక్రిష్ణాయుగ్రీవో విషయకే కరామ్

బాలబోధినీ

శ్లో. శ్రీవాజివదనం ధ్యాత్మా ధ్యాత్మాగును పదమ్మిజిక్క
కాంధీ కృష్ణేన విదుషా క్రియతే బాలబోధినీ.

గ. ప్రథమః పారః = మొదటి పారము

సః=వాడు	కుత్ర=ఎక్కడ ?	అస్తి=ఉన్నాడు
త్వం=సీతు	తత్త్ర=అక్కడ	అసి=ఉన్నాశ్రు
అహం=నేను	అత్ర=ఇక్కడ	అస్త్రి=ఉన్నాను

గ సః అస్తి అహం తత్త్ర అస్త్రి. 3 త్వం కుత్ర
అసి? 4 సః తత్త్ర అస్తిగా అహం అత్ర అస్త్రి. 5 త్వం తత్త్ర
అసి. 6 సః కుత్ర అస్తి? 7 సః అత్ర అస్తి. 8 త్వం అత్ర
అసి. 9 అహం కుత్ర అస్త్రి?

గ నీవు ఎక్కడ నున్నాశ్రు? అ నేను ఇక్కడ నున్నాను.
3 వాడు అక్కడ నున్నాడు. 4 సీతు ఇక్కడ నున్నాశ్రు.
5 నేను ఎక్కడ నున్నాను? 6. నీ పున్నాశ్రు. 7. నే నున్నాను.
8 వాడున్నాడు. 9 నే నక్కడ నున్నాను. 10 నీ వక్కడ
నున్నాశ్రు.

అ. ద్వితీయః పారః = రెండవ పారము.

తే=వారు	కదా=ఎప్పుడు ?	సంతి=ఉన్నారు
యూయం=మీరు	తదా=అప్పుడు	స్తు=మీరున్నారు
వయం=మేము	ఇదానీం=ఇప్పుడు	స్త్రీ=ఉన్నాము

గ త్వం తదా తత్త్రాసి. 1 తే సంతి. 3 యూయం స్తు
ఇ వయం స్త్రీ: గి తే ఇదానీం కుత్ర సంతి? 6 త్యుయంకు దా

అత్ర స్తు? 2 వయం తదా అత్ర స్తుః రసః ఇదానీం కుత్రా స్తు?
— అహం ఇదానీం అత్రాస్తు గం. యూయం కుత్ర స్తు?

గ సే నిపు డక్కడ నున్నాను. అ మీ రిపు డక్కడ
నున్నారు. 3 మే మపు డెక్కడ నున్నాము? 4 వా రెపు
డక్కడ నున్నారు? గి మీ రెపు డున్నారు? ఉ మే మపు
డున్నాము. 2 వా రున్నారు. ర మీరున్నారు. — మే
మున్నాము. 10 వా రెక్కడ నున్నాడు?

3. శృంతియః పారః = మూడవ పారము

ఏషః=ఏందు	వా=ఆఁ, ఓ	అసీత్ = ఉండెను
కః=ఎవడు ?	న=లేదు, కాదు	అనీః=ఉంటివి
సర్వః=ప్రతి వాఁడు	బతీ=అయ్యా!	అసం=ఉంటిని

గ ఏషః తదా కుత్రానీత్? అ సః తదా అత్ర నానీత్?
3 త్వ్యం కుత్రాసీః? 4 అహం అత్రాసం గి కః త్రత్రానీత్?
ఉ వయం తత్ర న స్తు? 2 శే తత్ర న సంతి ర బత సః
త్రత్రాస్తివా? —. ఏషః తత్ర నాస్తివా? 10 సర్వః త్రత్రాస్తి.

గ నీ వపు డెక్కడ నుంటివి? అ సే నపు డక్కడ నుంటిని.
3 అయ్యా! వా రక్కడ నున్నారా? 4 సే నిక్కడ లేమంటిని.
గి వాఁ డెవడు? ఉ నీ వెవడున్న? 2 నీ విపు డెక్కడ
నున్నావు? ర వా రిక్కడ నున్నారా? — మీ రిపు డెక్కడ
నున్నారు? 10 మే మపు డెక్కడ లేము.

4. చతుర్థః పారః = నాలవ పారము

ఏకై=ఏరు	అద్య=ఇష్ట్యేశ	అసన్=ఉంపిరి
శై=ఎరు?	ఏక దా=ఒకప్పుడు	అ స్తు=మీ రుంటిరి
సరే=యీలందఱ సర్వ్యదా=ఎల్లప్పుడు		అస్తు=ఉంటిట్టి

ఇ ఏతే అద్య కుత్రాసన్? అ తే ఏకదా త్రటాసన్
3 యూయం సర్వదా అత్రాస్త. ఈ వయంకదా అత్రాస్త్ము!
గా తత్త్వ కే ఆసన్? ఉ సర్వే త్రటాసన్? 2 తే కే? రవయం
అద్య తత్త్వ స్త్రీః ८ త్వ్యం అత్ర నాసీః గం బత! అహం
అత్రాసం.

ఇ మిం రెవరు. 1 మే మిక్కడ నుంటిమి ఈ ఇష్టేశ్వర
వాఁడక్కడ నున్నాడు. నీ వక్కడ లేవా గించే మండలము
అక్కడ నుంటిమి. ८ మిందరు నక్కడ నుంటిరా? 2
ఎవరిష్టేశ్వర నక్కడ నున్నారు! రవారు వీరు మేము అక్కడ
నుంటిమి. ८ మిం రెపు డక్కడ నుంటిరి! గం మే మిష్టేశ్వర
అక్కడ నుంటిమి.

గపంచమః పాతః = ఐదవ పాతము

పాతః = బకఁడు ప్రాతః = ప్రాద్యున అస్తు = ఉండని, కానిమ్ము
అనేకే = చాలమండ సాయం = సందేశేశ ఏధి = ఉండుము
తి = ఎన్ని, ఎందరు! నక్కం = రాత్రి అసాని = సేయండనిమ్ము

ఇ తత్త్వ కతి సంతి? అ పకః అద్య ప్రాతః త్రటాసీత్
సః త్రటాస్తు ఈ త్వ్యం అద్య సాయం అత్ర ఏధి : సాయం
త్ర అనేకే ఆసన్ ఉ ఆహం తత్త్వ అసాని 2 తే సర్వే
క్కం తత్త్వ న సంతి ఈ యూయం అద్య నక్కం కుత్రాస్త్రీ?
వయం సర్వే అత్రాస్త్రీ గం కతి అత్రాసన్?

ఇ నీ ఏశేశరాత్రి అక్కడ నుండు. అ ఈ తేశప్రాద్యున
క్కడ సెంద ఆండిరి? 3 అక్కడ నొకుండుండెను. ఈ మిం
క్కడ నుంటిరా? గా మే మిక్కడ లేము. ८ చాలమండి అపు

డక్కుడ నుండిరి. 2 నే నిక్కుడ నుండనిమున్ని. రా వాఁ డిపు డెక్కుడ నున్నాడు? ఉ వాఁ డిక్కుడ లేదు. 10 నీ వెపు దుంటివి?

ఉ వస్తు= పార్టు ఆఖవ పారము ..
యుక్కలవడు. (ఎవడై తే) అన్నో= ఇతరుడు స్వాః తాను ప్రశ్నలీ= మొదలుకొని, నుండి. శ్వాః= రేపు హ్యాః= నిన్న సంతుష్టారుద్దడనిముంపై. స్తు= ఉండ్డుడు. అ సొము= మేమండ నిము

11 నయరు అద్యో ప్రశ్నలీ తత్త్వ స్తుః. 1 యూయం శ్వాః త్తుభూతి, అత్తమ్మః 3 హ్యాః అహం తత్త్వాసం. 4 అన్నో త్తున్నానీత్తో. 5 యుస్తుతానీసీత్త సః అహం. 6 త్వర కః ? ఉలహం ఏకః. 7 కదా త్వ్యా తత్త్వాసిః! 8 తే హ్యాః సత్త్వాసన్. 10 త్తుత్తుభూఃకే ఆసవ్యాలిధ్యప్రాత్మఃప్రశ్నలి కే సంతి ?

11 నిన్న నీ వక్కుడ లేవో. 1 నే నిక్కుడ లేను. 3 మొమక్కుడ నుండనిమున్ని. 4 వా రిక్కుడ నుండనిమున్ని. 5 మిారీన్నాడు మొదలుకొని యొక్కుడ నుండిరి? 6 మే మిక్కుడ నుంటిమ్మిలై వింగా రుక్కుడ నుంబిర్చురా ఏ రెక్కుడనున్నారో! 7 వార్యదరునిక్కుడు, నుండిరి, 10 ఇప్పుడ్డక్కుడు నొక్కుడున్నాడు.

8 సత్త్వమ్మః పార్శ్వః = వ్రదవపారము :
యే=ఎవరు (ఎవరైతే) ఆన్నో= ఇతరుల్లు స్వోః= తాము యై కిం=ఏమ్మి అపి=నుయ్యున్నమ్మాత్తు ఆనేక్తత్తు=స్తులు స్తుత్తు= ఉండ్డున్నమ్మాత్తులైను, చ్ఛాల్మున్నమ్మాత్తు (చోట్ల స్వోః= ఉండువు, వలైను, స్తులుచువు. స్వ్యం= ఉంమను, వలైను, చాలుదును.

ఇ అస్యా-అపి తత్త్వ సంశిలి. అ తే త్రత్తాస్యా? 3 కింవా. 4 అద్య వ్రక్తి, అపి తత్త్వ సాస్తి గి అహం అపి తత్త్వ స్యాం. 5 త్వయి శ్వాస త్రత్తాక్తత్త్వ స్యాః. 6 యూయం తత్త్వ సత్త కిం వా? 7 ర హ్యా-అత్రత్వం అపి సాస్తిః. 8 తత్త్వ స్యాః ప్రశ్నాతి అహా మపి తత్త్వ స్యాం. 90 తే స్వ తత్త్వ తదా ఆస్తి, ఇదాసీం నాస్తి.

10 తామును-అక్కడ లేరు. అ నిన్న సక్కడ నెవ రున్నారో వా రిష్యుడు లేరు. 3 ఇష్టేశ వాఁ డక్కడ లేడేమోయి 4 ప్రోద్ధున మొదలుకొని నీ సక్కడ నుండ వలెను. గి మే మి ష్టేశ సక్కడ నుండలేదు. 6 మీా రిష్టేశ నిక్కడ నున్నారు కారు. 8 హరు-ఎనరో! ర అక్కడ-నితరులును చాలమండి యుండిరి. ఏమో నే సక్కడ నుండవలెనో. 90 వా రందఱ నే డిక్కడ నుండలేదు.

స. అష్టమః హారః = ఎనిమిదవ పారము	వక్తుల్లించక చోట
కశ్చిత్ = ఇబకా నొక్కడు	కత్తుల్లించక చోట
కత్తిచిత్ = కొందరు, కొన్ని	మూ = వద్ద
కించిత్, ఈషత్ = కొంచెము	నోచేక్ = కేరియెడల

స్వయః = ఉండురు, వలెను, చాలుదురు.

సాత్త = మీ రుండురు, వలెను, చాలుదురు.

సాయ్యదు = ఉండుము, వలెను, చాలుదుము,

11 తత్త్వ కశ్చిత్ స్యాత్. అ నోచేత్ యూయం తత్త్వ స్యాత్. 3 కత్తిచిత్ తత్త్వ సంశిలి. 4 వయం అత్ర సాయ్యదు. 5 తత్త్వ కించిత్ అపి నాస్తి. 6 యూయం తత్త్వ మాస్తి.

ఒకతిచిత్త అత్ర న్యుః. ర అత్ర కిం అపి నా స్తి ర వతే కతిచిత్త తత్త్వాసన. గం వయం కతిచిత్త అత్ర స్మృః.

గ మిారు కొండ తీక్కడ నుండుడు. అ మేము కొండఱ మక్కడ నుందుము. 3 ఇక్కడ సవరును లేదు. ఈ అక్కడ నిన్న నెవఁ డుండెఱో ఇక్కడను వాఁ డుండ వలెను. గి మే మెక్కడ నుండవలెను? ఉ ఏమో వారును ఇక్కడ నుండవలెను. 2 మిా రొకచోట నుండుడు. ర ఇప్పు డక్కడ సవరును లేరు. స మిా రిషేష రాత్రి అక్కడ నుండవలెనా? గం లేనియెడల మే మక్కడ నుందుము.

స. నవమః పారః = తొమ్మిదవ పాతము
[‘కృ’ ధాతును.

దేవః = దేవుడుకిమ ర్థం = ఎందుకు?కరోతి = చేయుచున్నాడు	జనకః = తింటి ఏన = ఏ	కరోమి = చేయుచున్నాలు
అగ్రజః = అన్న కిల = అఁట	కరోమి = చేయుచున్నాను	

గ దేనః కుత్రాస్తి? అ సః అత్రా స్తి. 3 అగ్రజః కిం కరోతి? ఈ కింవా గి త్వ్యం కిం కరోమి? ఉ అవం అత్రా సం. 2 యూయం కిమర్థం తత్త్వ స్త? ర తే ఏన తత్రాసన్నిష్టల. స యూయం తత్త్వ కిమర్థగ నా స్త? గం అవం త్వ్యైవాస్త్రి.

గ దేవు డొకచోట నున్నాడు. అ వాడు చాల చోటు నున్నాడు. 3 మిా రిపు డెక్కడ నుంటిరి? ఈ ఎవఁ డేమి చేయుచున్నాడు? గి వా రండళు నక్కడ నుండవ గే. ట్ల సీషే

వ్రత శాగః

ఫ

చేయుచున్నా ఫేఖి? మేమే ఇక్కడ నుండపలెను. రావ రిక్కడ లేరు? ఈ నీ విక్కడ లేవట. గం నే నిక్కడనే యున్నాను.

గం. దశమః పాఠః = పదియవ పాఠము

ఫేవాః = దేవులు	అన్యుత్తమయియుక చోట
దేవం = దేవుని	తథా = ఆలాగు
దేవాం = దేవులను	సర్వుత్తమాన్నిచోట్ల

కుర్యాంతి = చేయుచున్నారు
కురుథ = మిారు చేయుచున్నారు
కుర్మః = చేయుచున్నాము

గ యూయం తత్త్ర కిం కురుథ? అ వయం తత్త్రాస్త్ర.
3 కి మఃి నాస్తి. 4 తే తత్త్ర కిం కుర్యాంతి? గి న కించి దపి.
ఉ వయం కిం కుర్మః? 2 దేవాః కుత్త్రాస్తమః? ర కుత్త్రాస్తమః
నాస్తమః. ఈ అగ్రజాః కే? గం తే సర్వేషపి అగ్రజాః.

గ ఎవ రేమి చేయుచున్నారు? అ వారు మతోళ
చోట నున్నారు. 3 ఆలాగా! 4 అయ్యా! మిా రిక్కడ నేటి
చేయుచున్నారు? గి ఏమియును లేదు. 5 కొండ ఆక్కట
లేరు. 2 ఎందఱ లేరు? రా మే మందఱమును ఇక్కడనే
యున్నాము. ఈ ఏ రందఱను దేవులట. గం మే మందఱ
మేమియును చేయుట లేదు.

గగ. ఏకాదశః పాఠః = పదునోకండపాఠము
బాలకః = పిల్లలాడు. ఇవ = వలి. స్తునం = స్తునము, ను
బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణు. ఖలు = కథా. స్తునాసి = స్తునములు,
లను అనుజః = తముడు. అహా = దౌర్ఘాషనం = భూజనము, ను

గ సర్వే. బ్రాహ్మణాస్తత్త్వి భోజనం కుర్వంతి. అ వయం అత్ర భోజనం కుర్వి. 3 యూయం కుత్ర స్నానం కురుథ? ఈ సర్వే బాలకాః తత్త్వ న సంతి. గి అత్ర ఏకః అపి భోజనం న కర్తోరి. ఉ సః బాలకః ఇవా స్తి. 2 ఏతే స్నానం కుర్వంతి ఖలు. రా న కుర్వంతి. ఏ కిముర్ధం? గం తే బాలకాః ఇవ సంతి.

గ బ్రాహ్మణులందఱ సెక్కడ నుండిరి? అ వారు స్నానము చేయుచున్నారు. 3 ఇష్వేశ నిక్కడ నేమి? ఈ ఏమి యును లేదు. గి కొందరు పిలలు అక్కడ భోజనములను చేయుచున్నారు. ఉ మే మందరము ఇక్కడ స్నానములను చేయుచున్నాము. 2 ఎందరు పిల్ల లిక్కడ నున్నారు? రా పిల్లలందఱను ఇక్కడనే యున్నారట. ఏ మిారు స్నానము చేయట లేదేమి? గం మిారు పిలలవలె నక్కడ నెందుకు భోజనములను చేయుచున్నారు? ఓరా!

గం వ్యాధశః పారః=పంచ్రైండవపారము

పాకః=వంట	క ధం=ఎట్లు? అకరోత్తీ=చేసెను
నమస్కారః=సమస్కారము	ఏవం=ఇట్లు అకరోః=చేసితివి
వ్యాధశః=వ్యాధారము	ఇత్తం=ఇట్లు అకరవం=చేసితిని

గ బ్రాహ్మణాః స్నానం అకరోత్తీ. అ అహం పాకం కరోమి. 3 త్వ్యం స్నానం అకరోః. ఈ బాలకాః సమస్కారం కుర్వంతి. గి అహం సమస్కారాణ అకరవం. ఉ కే వ్యాధారం కుర్వంతి? 2 త్వ్యం ఏకం వ్యాధారం అకరోః ఖలు? రా త్వ్యం కథా స్నానం అకరోః? ఏ ఇత్తు అకరవం. గం అహా. యూయం అదైవ స్నానం కురుథ కిం?

గ మేము నమస్కారములను చేయుట లేదు. అ సీర్లు నమస్కారములను చేసినావా ? 3 పిల్ల లట్టు నమస్కారములను చేయుచున్నా రేపు ? 4 ఏమో వారు పిల్లలుకడో. 5 మిారు పిల్లలు కారా ? 6 మేమును పిల్లలమే. 2 రేపు నంట యెట్లు ? 7 ర్చ దేవుడే యున్నఁడు. 8 ఈ రాత్రి భోజన మెట్లు ? 9 నేను ప్రాద్యుననే భోజనము చేసితించి.

10. త్రయోదశః పాతః=పదుమూడవపాతము

ప్రయాణః=పయనము-ను	దివా=పగలు
చాప్యం=అల్ల రి-ని	తథాపి=అయినప్పటికి
భిక్షాటను=భిక్షాటనము-ను	సర్వధా=బొత్తుగా
అకుర్యున్=చేసిరి.	అకుర్మ=చేసితిమి.
అకుర్యున్=చేసిరి.	అకుర్మ=చేసితిమి.

గ త్వం హ్యః నక్తం కుత్ర ప్రయాణ మకరః ?
అ బాలకాః చాప్యం కుర్యాంతి. 3 తే కుత్రాపి నాస్కా.
ఇ తథాపి ఏతే పాకం అకుర్యు. 4 బ్రాహ్మణాః భిక్షాటనం కుర్యాంతి. 5 అద్య పాకః కథ మస్తి ? 6 అద్య వ్యాపారం వయ మేవ అకుర్మ. 7 తథాపి తే కేటపి అత్ర స సంతి.
8 అద్య దివా సర్వధా త్వం అత్ర నాసీః. 9 అద్య పాకం యూయ మేవ అకురుత కిం ?

గ నే నెక్కడికిని పయనము చేయలేదు, అ మిారేనా వంటను చేసినది ? 3 మేము కాము, ఎవరో చేసినారు. 4 ఇతరులు బ్రాహ్మణులున్నారు. 5 వా రెవరు ? 6 ఏరే. 7 నిన్న పిల్లలు అల్లరి చేసిరి. 8 సీర్లు భిక్షాటనమును చేసితివా ?
9 నీ విట్లుండుము. 10 నేను నమస్కారమును చేయుచున్నాను.

१४ చతురశ్శః పాత్రః = పదునాలవపాత్రము.

శాకం=కూర-ను	ప్రథమం=మొదట
తటాకః=చెఱువు	అనంతరం=పిష్టుటు
తటాకే=చెఱువునందు-లో.	అనేక ధా= పలువిధములుగా.

కర్మితు = చేయగాక, చేయనిమున్
 కురు = చేయము
 కరవాణి = చేయదును, గాక, చేయనిమున్

గ తటాకః అత్రా స్తి కిం ? అ తటాకే ప్రథమం
స్నానం కురు. 3 పాకం అహం కరవాణి. 4 అగ్రజః
శాకాని కరోతు. 5 యూయం స్నానం అకురుత ఖలు ? ఉ
వయం శోషన మపి అకుర్చు. 6 తే ఇదానీం తటాకే స్నానం
కుర్చుంతి. 7 బతు! తే తటాకే నసంతి. 8 బాలకా స్తుర్కే
దోష్ట్యం కుర్చుంతి. 90 తథావా, అత్ర కించిత్ ఏధి.

८- నీ వల్లరి చేయవద్దు. అ నే నల్లరి చేయచున్నానా? 3 అక్కడ పిల్లలు చేయచున్నారు. ४ వీరు చెఱువులో స్నేహము చేయచున్నారు. ५ మొదట నేను కూర చేసి నాను. ६ తరువాత వారు వంట చేసినారు. ७ కూర నెవరు చేసిరి? గ కొండటు బ్రోహ్మణులు, ८ వారు పలువిధములుగా జేసిరి. ९ రేపు నీవు ఆలాగు చేయనలైము.

१५१ పంచదశః పారః = పదునేననపారము

యువ్వుత్త = మీా, మీవల్ల	కింతు = కాని
అన్నుత్త = మూ, మూవల్ల	త ర్సి; చేత్త = అయితే
గ్యావ్వుం = ఇల్లు, ఇల్లంబిని	తూమీం = ఉపరి

కుర్వంతు=చేయుదురుగాక

కురుతు=చేయుడు

కరవామ=చేయుదుముగాక చేయనీయుడు

గ తత్త్రి కిమర్ధం ఆనీ? ॥ అహం తూష్ణీం ఆసం.

౩ తల్లి త్వం పాకం కురు. ४ నోచేత వయం కరవామ. గి చేత్త్వం? ఉ అస్త్రుదృహే శాకాని న సంతి. ౨ తే కుత్ర సంతి వా ఖలు? ర శే యువ్రుదృహే భోజనం కుర్వంతి. ౮ కుర్వంతి చే త్వు క్వంతు. ౧౦ యూయం తూష్ణీం స్త.

గ మీం యింటో నెవ రున్నారు? ॥ మా యింటో అందఱు పిల్లలు స్నానము చేయుచున్నారు. ౩ వారు వంట చేయుదురుగాక. ४ సేను వంట చేసినాను. గి అయ్యా మీం రక్కడ నూరకయే ఎంటిరా? ఉ కొంచెము వంట చేయుడు. ౨ సేను మొదట పలువిధములుగాఁ జేసినాను. ర కాని వారు మా యింటో లేరు. ౮ మీం రిపుడు స్నానము చేయకుడు. ౧౦ మొదట మేము స్నానము చేయనీయుడు.

౮. పోడశః పారః=పదునాఱవపారము

కలశః=చెంబు

అలం=చాలును

మంచః=మంచము

సమ్యక్=బాగుగా

జలం=సిరు-సిటిని

రుణితి—శీఫుం=త్వరగా

వి ధ్వం ద్వం ర్థ క ము.

కుర్వత్తీ=చేయును,

వలెను-చాలును

కుర్వః=చేయుమను,

వలెయ-చాలుదువు

కుర్వం=చేయుదును,

వలెను-చాలుదును

గ బాలకాః మంచే ఆసి. అ కలశే జలం అ స్తి వా? 3 జలం సమ్యక్ నా స్తి. ఈ వీషః అస్మిద్ మంచః. 4 యుష్మి త్కులశాః. కుత్ర సంతి? ఉ యూయం పాకం ర్యుటీతి కుర్రతి. 5 అద్య శాకం కః కుర్యాత్? ర-త్వం శ్చాకం కుర్యాః, అహం పాకం కుర్యాం. 6 త్వం ఏకః ఏవ శ్చాకం కుర్యాః కిం? 7 అహా ఏకోఉపి పాకం శాకమపి సమ్యకేవ కుర్యాం.

గ చాలుగాని మిారు త్వరగా స్నానము చేయుఁడు తేమిారు చెఱువ్వులో స్నానము చేయవద్దు. 3 మా యింట్లో నీరున్నది; అక్కడ స్నానము చేయుఁడు. ఈ మిాయి తెక్కడ నున్నది? 4 మాయి డ్డక్కడ నున్నవి. 5 నీవు త్వరగా భోజనము చేయవలేము. 6 నే నిప్పడు చేయను. ర తర్వాత చేయుదును. 7 అక్కడ సెందఱు పిల్లలు భోజనము చేసురి? 8 అక్కడ నొక్కరుడును భోజనము చేయలేదు.

గి. స ప్రశ్నః పాతః = పదునేడవపాతము

అన్నం = అన్నము

పురా=మును పు

శుతం=సెయ్యి

చిరం=చాలకాలము

ఆలస్యం=బాగు

అర్ధం=టోసము

కుర్యాః=చేయుమరు, నలెను-చాలుమరు

కుర్యాత్=మిారు చేయుమరు, నలెను-చాలుమరు

కుర్యాము=చేయుమము, వలెను-చాలుమము

ఇ అద్య పాకం కే కుర్యా? అ గృహే ఘృతం, నా స్తి.
3 తటాకే జలం నా స్తి. 4 ఆలస్యం కరోమి కిం? గి త్వం
తత్త్త్వ చిరం ఆసీ. కిమర్థం? ఉ అస్త్రద్రగ్జార్థం అహం
త్రాసః. 2 దేవః పురా ప్రథమం జలం అకరోత్. ర
వయం పాకం సమ్యక్ కుర్యామ. ८ ఘృతం నా స్తిచేత్
శాశం కథం కుర్యాం? १० అస్త్రద్రహే యుష్ట్రద్ జనకః
తూష్ణిమేవ ఆలస్యం కరోతి; త్వమపి అత్రాసి కిం? శిశ్రూం
స్వానం కురు.

ఇ ఇష్వేళ వంట, సెవరు జేయుదురో! అ మిాకోసము
సేనే చేయవలెను 3 లేకపోతే ఎవడు చేయును? భమిాయుబ్యా.
గి ఇష్వేళ వా రండఱు మిాయింట్రో నున్నా రేము? ఉ ఏము
యును లేదు; అట్లు కానిమున్న. २ మిా పిస్తు లు హూ యింట్రో
అన్నముకోస మున్నారు రా ఆలాగా, మిారు కొంచె మిక్కాడ
సుండుడు, ఉ మిారు మంచమునం దున్నా రా? గండురకుండు.

ఉ. అష్టాదస్సః పారః = పమసెనిమిదపపారము
తన = నీచెయక్క, కు-నీది ఘృనర్ = మరల
మమ = నాచెయక్క, కు-నాది బహిర్ = వెలుపల
తత్ = అది, ఆ-వారి అంతర్ = లోపల.

భవిష్యత్తూ-లము

కరిష్యతి = చేయగలడు (చేస్తాడు)

కరిష్యసి = చేయగలవు (చేస్తావు)

కరిష్యమి = జేయగలను (చేస్తాను)

గ తవ జనకః అద్య కిం కరోతి? అ మమ జనకః గృహే నాసి. ३ శ్వః పాకం కః కరిష్యతి? ఈ మమ అనుజః కరిష్యతి. ఇ తత్ గృహం మమ. ఉ త్వ్యం రుటితి స్నానం కరిష్యని కిం? २ యుష్మద్గుహం అంత రస్తి; అస్మద్గుహం బహి రస్తి, రసః పునః స్నానం కరిష్యతి కిల, గం అహం మపి కరిష్యామి శాకం పాకమపి.

గ మియాలైక్కెడ నుండిను? అ నాయోక్కె యిల్లు మునువును అక్కడనే యుండెను. ३ ఇష్టి డిక్కెడ నున్నది. ఈ వారు వంట నిపుడు చేయఁగలరు? (చేస్తారు?) ఇ నీన్న లేపు నా కొకమంచమును చేయుము. ఉ ఇపుడు నీన్న మరల నెండుకు స్నానము చేసినావు? २ వంటను అక్కడ చేయుచున్నారు; ఆలస్యము చేయవద్దు. రా నీన్న వంట నిపుడు చేయవా యేమి? రమా యింటిలో నీరు లేదు గాన చెఱువులో స్నానము చేయుము. గం మిపిల్ల లింటిలో నున్నారో, లేరో;

ఇం. ఏకోనవింశః పారః = పందొమ్మెదవపారము కిం=వీ-వది-విమి? ను=వీ కరిష్యంతి=చేయఁగలరు వీతత్ = తు-ఇది భోః=అయ్యా, కరిష్యథ-మియఁ చేయఁ
[అండి. [గలరు.

కస్య=ఎవనియుక్క? హే=ఓ. కరిష్యామః=చేయఁగలము గ కిం తత్? ఇతత్ మమ గృహం. ३ తత్ కిం? ఈ తత్ జలం. ఇ ఏతత్ కస్య గృహం ఉ ఏతత్ యుష్మద్గుహం २ తే తటాకజలే స్నానం కరిష్యంతి భోః. రా యుష్మద్గుహేం ఘృతం అస్తిను? రస్తి నాస్తి భోః గం తే కదాస్నానం కరిష్యంతి, కదా పాకం కరిష్యంతి?

ఇ మేము రేపు నంటను చేయగలము. అ వీ రిష్ణుడు చేయగలరు. 3 మించెన్నడు చేయగలరు? 4 మేము చేయనే చేయము. 5 మించెన్నంచు చేయరు? 6 మా యింట్లో సన్నమున్నది. 2 మా ప్రిల్వాడు మించెన్నంచేయు చున్నాడయ్యా? 7 స్నానము చేయుచున్నాడేమో! 8 త్వరగా స్నానము చేయునుగాళ. 9 వాడు దబ్బున చేయినియెడల నే నేమి చేయగలనయ్యా?

అం. వింశః పాఠః = ఇరువదవపాఠము.

ఫలం = పండు-ను	తావత్పుర్యంతం = అంతవఱకు
తస్య = వానిది-కి-యొక్క	వతావత్పుర్యంతం = ఇంతవఱకు
ఏతస్య = వీనిది-కి-యొక్క	కియత్పుర్యంతం = ఎంతవఱకు?
‘ఖాద్’ = తినుట. వర్తమానకాలము.	

ప్ర. ఖాదతి - ఖాదంతి

మ. ఖాదని - ఖాదధ

ఉ. ఖాదామి-ఖాదామః

1 తస్య జనకః ఏతావత్పుర్యంతం కుత్రానీత్? 2 అస్మృద్భుషే ఆనీత్. 3 తత్త్త కిం కర్తాతి? 4 తత్త్త్ ఫలం ఖాదతి. 5 తే కియత్పుర్యంతం పాకం కుర్యాంతి? 6 ఏతస్య గాహం కుత్రాస్తి? 7 యూయం ఇదానీం కిం కురుథ? 8 వయం పలాని ఖాదామః. 9 బాలకాః అన్నం ఖాదంతి. 10 త్వం తస్య గృహే కిం ఖాదని?

1 ఈపం డెవనిది? 2 ఇది నాది. (నాయొక్క) 3 నీ చెంబులో నీ రున్నదా? 4 నాచెంబే ఇక్కడ వేదు. 5 ఏతే

ట్ల

ఓ ० టో లి టీ

మీరా రన్నమును త్వరగా తినుచున్నారేమి? ఉ మాయింట్లో నెవరును లేరు. 2 సేను మిాకోసము వంటను చేసినాను. రనీరెందు కిక్కడ నన్నమును తినుచున్నారు? 3 వా రింట్లో లేరట. 10 అందుకోసము నే నిక్కడ తినుచున్నాను.

అ. ఏకవింశః పారః—ఇరువదిచ్చెయికటువపూరము.

యుష్టాక్ం=మిాకు మిాయొక్క-మిాది యథా=ఎట్లు అస్టాక్ం=మాకు-మాయొక్క-మాది రే, అరే=అరే తేషాం=వారికి-వారియొక్క-వారిది వృథా=వృథాముగా

చూ త కా ల ము.

ప్ర. అభాదత్ - అభాదణ

మ. అభాదః - అభాదత

ఉ. అభాదం - అభాదామ

1 యుష్టాక్ం గృహో అద్య వయం అన్నం అభాదామ. 2 అస్టాక్ం అత్ర గృహో మేవ నాస్తి. 3 సః యథా అభాదత్, త్వం అపి తథా అభాదః. 4 యూయం తత్త్ర వృథా కిమర మాస్తి? 5 ఏ వయం తత్త్ర వృథా నాస్తి. 6 కింతుతేషాం గృహో స్పృసం కుర్చు. 7 తే బాలక! త్వం వృథా మా ఏధి. 8 యుష్టాగ్నాహో పాశః కియత్తుర్వ్యంతం ఆసీత్ 9 ఇ శాక మకుర్వ్యా, అన్నం కుర్వంతి. 10 తే శీఘ్రమ మభాదణ.

1 వారు లోపల నున్నారా, వెలుపల నున్నారా? 2 వారు మా యింట్లో నింతవఱ కుండిరి. 3 మేం చిప్పడే పండును దిన్నాము. 4 మిాకోసము వారిక్కడ నున్నారు. 5 నీ విష్ణు సాయంకాల మేం తింటిపి? 6 సేను వారియొక్క చెంబు

నందు కూరను చేసితిని. ఒఇంతపటకు నెక్కడ నున్నావురా? ర మిా యింటోనే యుంటినిగా. ఏ ఆలాగా! వా రెవరు? గం నిన్న ప్రాద్యున విాయింటో నెవరు స్నానము చేసినారో వా రే వీరు.

అంద్యవింశః పారః—ఇరువదిరెండవపాతము
 వత్తేపాం—ఏరి—యొక్క—కి ఆరాక్క—దూరముగా దగ్గఱగా
 కేపాం—ఎవరి—యొక్క—కి? సక్కత్తీ—ఒక మాఱు
 అంజనం—కాటుక—ను కృత్యా—చేసి

భాద్యత్తాక్కలము.

ప్ర. భాద్యత్తి—భాద్యమ్యంతి

మ. భాద్యత్తి—భాద్యమ్యంతి

ఉ. భాద్యత్తి—భాద్యమ్యంతి

గ వయం భోజనం కృత్యా ఫలం భాద్యమ్యంతి. అ తర్వం ఆలస్యం మా కురు. 3 రుటితి స్నానం కృత్యా భోజనం కురు. 4 అస్క్రూప్సే ఫలాని న సంతి. 5 యుష్మాప్రూప్సే అన్నం అస్తి చేత్త భోజనం కురుత, 6 నోచేత తూష్ణీం స్తం. 7 హేబ్రావ్యాశా! కిమర్గం భీషాలనం కరిష్యథ? ర అరే బాలక! అస్క్రూప్సే ఫలాని సంతి; భాద్యమ్యసి కిం? ఏ కిం బాలక! అస్క్రూప్సే ఫలాని సంతి; భాద్యమ్యసి కిం? గ అంజ ఫల మస్తి? గం తవ కిమర్గం, అహం భాద్యమ్యమి. గం అంజ నం కుత్రాస్తి?

గ కాని మా తండ్రి యేషండు తిషంగలఁడు? అ మిా రీషండును తినరా? 3 మే మిా షండును తినము. 4 మిా యింటో పం డున్నవా? 5 ఏరి యింటో పండ్లులేవు. 6 ఎవరి అన్నము లేదు? నాకు శేడు, 7 ఎంమటు లేదు? ర ఈ షేడు

4395

ఫూ తమ్ముడు వంటను చేయలేదు. ర్ అయ్యా మా దుంట్లో నున్నదిగాని త్వరగా స్నానముచేసి తినెదవా? గం ఆలాగే తినెదనుగాని యెక్కడ నున్నది? గం మాయింటో కాటుక లేదు.

అ. త్రయోవింశః పాతః=ఇరువడిమూడువశారము
బాలకస్య=పిల్లనిది-యెక్క-కి తతః=ఎందువల్ల?
బాలకానాం=పిల్లలది-యెక్క-కు తతః=అందువల్ల
దంతః=పల్లు అతః=ఇందువల్ల

ప్రార్థనాద్విరకము

ప్ర. భాదతు - భాదంతు

మ. భాద - భాదత

ఉ. భాదాని - భాదామ

గ బాలకస్య దంతాః నాసణ. అ ఏతే జాలకాః అన్నం భాదంతు. ౩ త్వయపి రుటటితి స్నానం కుత్వాంన్నం భాద. ఈ అద్వయమాన్నం మాస్తః. గ్రీ తర్పి కిం భాదిష్యసి? ఉ ఘలాని భాదిష్యసి. ౨ యుష్మద్గుహో ఘలాని సంతి వా? ర్ ఆనేకఘలాని సంతి. ర్ బాలకస్య జనకః భోజనం ఆకర్షాద్వ్యా, న వా? గం సః ఇదానీం అస్త్రుద్గుహంస్య ఆరాత్దేవస్య నమస్కారాణ కర్మాతి.

గ నాకు పండ్లు లేవు. అ అందుపల్లనే పండ్లను తినెను ౩ ఆయిం డెవరివి? ఈ ఆయిండ్లు మాఛే, ఇం మాయిండ్లు దగ్గల గ్రానేంజ్నవి. ఉ ఆమంచమం దెవరున్నారు? ఇపిల్లవానిమొక్క అన్నః. ర్ ఈ పండును వాడు తిననిమ్మి, ర్ ఆ పండును ఖీరు తినుడుగంం లేకపోతే ఆపండును మేము తిందుమాక్షః!

అచ. చతుర్యుంశః పారః = ఇరువదినాలుగపాశము
పర్యక్షము = కొండలయించు శన్మిః = మెల్లుగా
గ్రామః = ఉంరు నీచేః = తగ్గుగా
అంగణం = ముంగిలి-ని ఉచ్చేః = ఎత్తుగా

వి ధ్యా ద్యు రక ము.

ప్ర. ఖాదేత్ - ఖాదేయః

మ. ఖాదేః - ఖాదేతు

ఉ. ఖాదేయం - ఖాదేము

ఱ బాలకాః అంగణే అన్నం ఖాదంతి. అ అహం
ఇదానీ మేవ శన్మిః స్నానం కుర్యామ్. ౩ హేబ్రావ్యూహా
శన్మిః శన్మిః ఖాదత. ౪ శీఫ్రుం మా-ఖాదత. ౫ అస్మాకం
బాలకాః చౌప్యం కుర్యాంతి. ౬ యుష్మిక్కాముతటాకే జలం
గమ్ముగ స్ని. ౭ తత్త్ర సర్వ్యదాపి తర్మివ సాలీత్. ౮ అస్మాకం
మంచః ఉచ్చేపిః అస్తిరే. ౯ కించిత్ నీచేః కరిష్యసి కీంచి
ఱ త్త్రివ కరిష్యామి; తవ మంచః కుత్రాస్తిః

ఱ వా రందఱను ఇవ్వేశ మాయింట్లో భోజనము
చేయవలెను. అ రేపు మేము మరల మిాయింట్లో భోజనము
చేయగలము. ౩ అప్పుడు వా రెవరును ఇక్కడ లేరు. ౪
అందువల్ల సే మాయన్న మిాయింట్లో స్నానము చేసినాడు.
అ ఇప్పుడు మిాయింట్లో సెవరెప రు న్నార యూడ్ ? ౬
మిాయారిలో చెఱువున్నదా? ౭ ఉన్నదిగాని ఇప్పుడు సీరు
లేదు. ౮ మాయారిలో మాతంప్రాది లేదా? ౯ ఎందుకు లేదు?
అక్కడనే యున్నఁడుగదా?

అంశమింశః పారః = ఇరువదియైదపారము
 కూపః = బాపి భాదిత్యా = తిని
 రామరం = ఇంగం భాదితుం = తినన్, తినులకు
 లవణం = ఉప్ప, ఉప్పగా, ఉప్పని కర్తుం = చేయు, చేయులకు
 'గడ' = వెళ్ళుట. 'నీ' = తీసికొని వెళ్ళుట. 'ఆగమ' వచ్చుట
 గచ్చతి నయ్యతి ఆగచ్చతి

ఱ బాలకః అస్క్రూపుహే అన్నం భాదిత్యా గృహం అగచ్చత్. అ అహం కూపస్య ఆరాత్ స్నానం కర్తుం ఆగచ్చం: ౩ త్వం కుత్ర భాదితుం గచ్చసి? ४ కుత్రాపి నగ్చాప్తిమి. గ్రు, అచే యుష్ట్రుద్లహే. లవణ ముస్తిరే? ఉ లవణం కించిద్నసి. రామరం సర్వ్యధా నాస్తి.. ८ తర్పి శాకం కథం కర్మయ్యసి? ౨ శాకే లవణం కిమర్చం రే? ౮ లవణం నాస్తి చేత్. శాకం సమ్ముక్త నస్యత్. ౧౦ అతః త్వం స్నానం క్లుత్యాశీష్రమం భోజనం కురు.

ఱ నీల్చు మిాయిండ్రిని ఎక్కుత్తికిఁ దీసికొని వెళ్ళుచున్నాతు? అ నేను మాతమ్ముని మిాయింటికిఁ దీసికొని వెళ్ళుచున్నాను ౩ అక్కడి కెందుకు? ౪ భోజనమును చేయులకు. గ్రిఅక్కడ సన్నిమును తిని యక్కడ సుండుము ఉ. మిాతమ్ముఁ డెక్కడ నున్నాడు? ౫ వాఁడు మ్మాయింటిలో బాపిలో స్నానము చేయుచున్నాడు. ర్యా మిాబాపిలో నీ రున్నదిరా? ౮ కొర్కచె మున్నదిగాని బ్యాగుగా లేదు. ౧౦ అయితే అక్కడ నెట్ల స్నానము చేయుచున్నాడు?

ఇంతి. మద్దింశః పారః = ఇరువదియాఱవపారము.
 చోమ్యం = పులుసు చుక్రం = చింతపండు గత్యా = వెళ్లు
 సూపం = పప్పు నీత్యా = తీసికొని వెళ్లు ఆగత్యా = వచ్చి

గమిష్టతి=వెళ్లగలడు
నేయతి=తీసికొనవెళ్లగలడు
ఆసయతి=తీసికొనవచు) చున్నాడు

ఇ చోష్ణే లవణం నాలం. ఏ నూపం సమ్య క్తి. 3 గృహో చుక్ర మస్తి కిం? 4 త్వం తత్త్వ కించికె చుక్ర మానయ. గ్రి రామః ఆనయతు; అహం రామతీర్థ ఆనేష్టాన్మి. 5 యూయం అస్త్రుదృవం ఆగమిష్యిథ కిం? 6 త్రుథి వాగమిష్యామః త్వం శీప్రమం గచ్చ. 7 తే సరైపీ అస్త్రుదృష్టామః తోజనార్థ మాగమిష్యంతి, నూపమపినా స్తి, కథం కరిష్యంతివా?

८ సీప్ప వంటను చేస్తాను. అ నేను నీరు తేగలను.
 ३ తరువాత వీ రండఱను స్నానముచేసి టోడనము చేయి
 గలరు. ४ మిారు నెఱి మా తండ్రిని తీసికొనిరండు. ఆ నే
 నిక్కడనే యుందును. ५ మిారిక్కడనాలస్వయము చేయుటాడు.
 ६ త్వరగా రండు. ७ సీప్ప మాలస్నాను తీసికొనిరమ్మి.
 ८ త్వరగా రండు. ९ అలాగే తీసికొనిపొండు. १० అలాగే తీసికొని
 రంగలను.

అ. స ప్రాంతః పారః—ఇరువడియేడవపారము.

తత్కం=మజీగ్
తీరం=పాలు
పాసీయం=మంచినీరు

గంతుం=వెట్టుటక్క, వెళ్లు
నేతుగ=తీసికొని వెట్టుటక్క, తీసి
ఆసీయ=తెచ్చి) [కొని వెళ్లు

వదతి=చెప్పుకున్నాటుడు లోలయ్య
అప్పాయతి=తీట్లుచున్నాడో
అప్పాస్యతి=టీట్లువేగుల్చడి

1920-1921

గ అద్యక్షిరం సమ్యగ్ స్తి. అ త్వం గత్యా క్షీర మానీయ క్షీరాస్నం కురు. 3 వయం సర్వే పాసీయ మానేష్యమః రక్త మానేతుం కః అగచ్చతీః గై తే బాలకాః ఘృతార్థ ఘుగచ్చనే. ఉ గృహే కించిదపి లవణం నాస్తి. 2 యూయం ఘుమ జనకం ఆనయత- ర యువత్కు కూపే జలం లవణం ఆస్తి. ౮ త్వం స్నానం కృత్యా శీఘ్రు మాగచ్చ. 10 ఘుమాయం మమాసుజం రుభ్రతి శోజనార్థం వదతు; వయం గత్యా త్రయైవ వదిషాయమః.

గ వాఁడక్కాడనున్నచో పిలువుఁడు. అ మాతండ్రి యెచట నుండెనో శించెము చెప్పుఁడు. 3 మన యాంటిలో మజీగ తెచ్చుట కెవటు వెళ్లిరిఁ ఈ మనమే వెళ్లువలెను. ఉ మిశ్రా అంతివలకు ఎక్కుడికిని వెళ్లువుఁడు. ఉ మే మెక్కుడికిని వెళ్లుము. 2 ఇచ్చుటనే యున్నాముగా. ర అచ్చుట చావి యున్నదిగాని మెలగా వెళ్లుఁడు. ౮ పిల్లలను అన్నము తినుటకు పిలువుఁడు; 10 ఇచ్చుపిల్ల కాయలు లేరు; వారెచట నువ్వారో నీఁజే వెళ్లి తీసికొనిరమ్మై.

అ-ర. అష్టావింశః పారః = ఇరువదియెనిమిదవపారము
త్యాం=నిన్ను వదితుం=చెప్పుఁ, చెప్పుటకు
మాం=నన్ను ఉదిత్యా=చెప్పి
యుష్ట్రుఁ=మిమ్మైను ఆవ్యాతుం=పిలువన్, పిలుచుటకు

పృచ్ఛతి=అడుగుచున్నాఁడు

ప్రక్ష్యతి=అడుగుగలఁడు

పీబతి=త్రాగుచున్నాఁడు

ఇ మమాగజః త్యా మాహ్యయతిః శీఘ్రు మాగచ్చ.
అ అత్ర బాలకాః స సంతిత్యమేవఉదిత్యాపాగచ్చ. 3జనకః

మత్రా స్తినా అనుజం పృచ్ఛ. ४ బాలకాః తీరం సర్వం
అపిబం. ५ ఇదానీరం యుష్మాన్ కః ప్రముతి? ఉమాం కే
అప్పుచ్ఛ్రుణ్ణః? ६ అరే శ్రీప్రమం తీరం పిబురే. ७ ఏమే త్వాం
అహస్తు మాగచ్ఛత్. ८ త్వాం అస్త్రుద్రుహే భోజనార్థ
నూగమిష్యసిష్టా? ९ం అహం నాగమిష్యామికింతు మహానీజ
మాహ్యాయ; నః ఆగమిష్యతి.

१ నా అన్నను పిల్లుటుకు ఎవరు వెళ్లినారు? २ ఎవరును
వెళ్లివో మోరే వెళ్లుడు. ३ పిమ్మిటు నేనును అక్కాదిసే
రాగాలన్ను. ४ వా రిశుడు శోజనమునకు వత్తురో రారో;
అడుగుము. ५ మోరే అడుగుడు. ६ మిమూర్ఖుండుడు: ७
వారే నచ్చెదరు. ८ మిమ్మిస్తే నేవరు శోజనమునకు విల్చి
నారు? ९ మిమూర్ఖు ఇల్చినామ్గా. १० మూ అన్న ఊరి
లూనే తేఁడే; ఎట్లు పిలిచెను? ११ వాఁడిఁఁఁ శవచ్చినాఁడని
మాత్రమ్ముడు మూయుంటినో చెప్పినాఁడు.

అ. ఏఁనట్టించి: పాతకాఁ శ్రీరువదితోమ్ముదవపాతము:
అన్నార్చు=మమ్ముషు ఆహాయ=పిలిచి
వృత్తాత్=చెట్లుమండి, వల్ల కంటే పాతుం=ప్రాగ్మా-త్రాగు
వృత్తేభ్రః=చెట్లుమండి, వల్ల, కొఱకు. పృష్ట్వు=అడిగి ఇటకు
పాస్యతి=ప్రాగ్మాగలఁడు

పతలి=పడుచున్నాఁడు

చరతి=సుడచుచున్నాఁడు

१ కిము రే తీరిం పాస్యసి కిం? २ బాలకః వృత్తాత్
అపతత్. ३ త్వాం తత్త్ర మాగచ్చ. ४ తే బాలకాః చాష్ట్యిం
కరిష్యంతి. ५ బ్రాహ్మణాస్తానంకుత్వాత్యతటాత్ ఆగచ్చంతి.
ఉనంతరం శోధనం కోరిష్యంతి. ६ అహమపి స్తునార్థం

గచ్ఛామి. ఈ భోజనార్థం ఆలస్యం మామరుత. ఏ తన జనకః ఏతానత్తర్వ్యంతం గ్రామాత్ నాగచ్ఛత్. గం శ్వయః ఆగమిష్యతి కింవాః తవానుజం ప్రత్యుషిచేత్ సః వదిష్యతి.

గం ఆశ్లేషానిని పాటు త్రాగుటకు పిలుపుము. అ అక్కాడ నామంచ మున్నదిగంని ఇట్లు తీసికొనిరమ్మి. 3 సేను తీసికొని రాజులను. 4 మీటమ్ముడు తీశికొని రానిమ్మి. గి నివ్వి : ల్లినానీని అడిగి అక్కాడకు వెళ్లము. ఉ ఆశ్లేష లస్సి చేయచున్నారు. 2 మాచొమక్కపండ్ల నెవరు తిన్నారు? రా మీరే తిన్నారుగా. ఏ అయ్యా చెట్లనుండి పండ్ల పడ్డవి. గం మీ చూబుగో కొంచెను పాలున్న చో సేను త్రాగెదను.

30 త్రైంశః పాత్రః = ముప్పదవపాతము.

మయా = నాచేత, నాతో ఇతఃపూర్వ్యం = ఇంతదాక, ఇంతకు అస్తాభిః = మాచేత, మాతో ఇతఃపరం = ఇతమించుండు ర్పయా = సిచేత సీతో ఇతి = అని

పశ్యతి = చూచుచున్నాడు

ద్రష్టుతి = చూడఁగలఁడు

దర్శయతి = చూచించుచున్నాడు

గయాయం మయా ఆగచ్ఛత. అ స్వతే ఘలాని నసంతి. 3 సర్వాంటి ఘలాని అపత్తి. 4 తప్తి గోవిందః అస్తిస్తి కింవా? పశ్యతి. గి మమ మంచం దర్శయ. ఉ తపజస్తః శ్వయః అస్తాభిః ఆగమిష్యతి. 2 పాత్రః కథ మస్తినాద్యుషిసి కిం? ర్పా చ్ఛటితి పాతం కురుత. ఇతి వద. ఏ ఏతత్తురం పాతుం సమక్కు సాస్తి. గం ఏతత్ తీరే లవణం అపత్తి.

గ ఈపిల్ల వానియొక్క యింటిని నాకుఁ జూస్తుము.., అ వాడు మిాయింటికి వెళ్లినా డెందువ? 3 కొంచెము దూరముగా పొమ్ము. ఈ నిన్న మా మంచమును మిాయింటి? ఇ సేను చూచినాను. గి కాని మాతో వత్తువా? ఉ సేను వచ్చు నెడల నిచట మాయింటి నెనరు చూతురు? 2 వీమ తమ్ము లింటిలో నున్నారుగా. ర వారు కొండలయంమ నడచుచున్నారు. ఇ నీ వక్కిడ నెందుకు నడచుచున్నాశ్చ? గం ఊరకయే.

3గ. ఏక త్రింశః పారః = ముప్పుఁడియొకటవహాతము.
 యుష్టాప్తిః = మిాచేత-మిాతో దృష్టావ్ = చూచి
 మార్జా లేనిపిల్లిచేత-తో ద్రష్టుం = చూడన్-చూచుటకు
 మూహక్తేః = ఎలుకలచేత-తో ప్రష్టుం = అడుగన్-అడుగుటకు
 యుద్ధం = యుద్ధము-ను వీతావ్ = త్రాగి
 మాస్తు = పోనిమ్ము. వసతి = ఉంచున్నాడు
 భవతి = అగుచున్నాడు చలతి = కదలుచున్నాడు

గ మూహకాః మార్జాతః యుద్ధం తుర్యంతి. అ సృష్టోః చలంతి. 3 బాలకః తీరం వీతావ్ అంగశేషు చరంతి. ఈ శ్వో ప్రాతః అహంతావ్యం ద్రష్టుం ఆగమిష్యామి. గి త్వ్యా అద్వ్య మమ జనకం దృష్టావ్ ఆగచ్చ. ఇ అస్మాదనుజః ప్రాహ్వ్రూణాన్ ప్రష్టుం ఆగచ్చత్. 2 ఏతే తుత్ర కిం కరి ప్రాహ్వ్రూణాః పుష్టావ్ ఆగచ్చ. ర మాస్తు! ఆహమేష ఖషిష్యామి; త్వ్యం అత్ర వస. ఇ ఏమః బాలకః శ్వో ప్రాహ్వ్రూణః భసిష్యతి. గం త్వ్యం ఇదానీం తుత్రి గంతుం చలసివాః వద.

గ మిారు మూర్కా యుద్ధమును చేయుటాలుధరూ” అనే నచటికే వెళ్లవలెను. 3 మీం రీతీశ్వర నేఱి తీసికొనిరా వలె. ఈ వారు మూ యింటిని చూడవలెను. గా ఎవరిని చూచుటకు వెళ్లినావు? ఉ పీరిని ఛిలిచి మాతండ్రి నిక్కండికి రమ్మని చెప్పుము. 2 పోనిముగ్గు నీ వెందుకు వానితో యుద్ధము చేసినావు? రా సిత్త ఇల్లిపాఁడవుక దా ఈ త్వరగా కడలుఁడు; ఎవరిఁ వచ్చుచున్నారు. గం మనఁ హింషాశ వారింటికి భోజనమునకు వెళ్లవలె, త్వరగా స్నానము చేయుఁడు.

శ్రీ ద్వార్మలీంశు: పూర్వాముప్రాదిరేణత్తుపాతము.

త్వస్తులై=వానికొఱకు,	కై=యాత్ర్యా=అయి
త్వస్తుత్తు=వానివ్వాన నుండి	భవితుంటుకానే (అగుటకు)
తేభ్యా=వారికొఱకు, వారివరాన చల్లిత్వ్యు=కడలీ	
త్వత్తు=సీ-సీవలన	ఉమిత్వ్యు=ఉండి
మత్త=నా-నావలన	వస్తుం=ఉండున్ - ఉండుటకు
భవతున్నాము=కానిముగ్గు, లే	అస్తున్నాము=కానిముగ్గు. లే
చలితుంటుకడలన్, కడలుటకు యచ్చతి=ఇచ్చుచున్నాడు	
కారయతి=చేయించుచున్నాడు దాస్యతి=కయుగలఁడు	

గ అహం మర్కటాయ అస్తుం యచ్చామి. అ త్వం త్వస్తు పాసీయం దాస్యసి కిం ? 3 తీరం కుత్రా స్త్రివా? ఈ బాల తేభ్యా: అద్య ప్రాతః తీరం కః దాస్యతి? గా త్వం శీప్రమం గత్యా మమ జనకం స్నానం కారయ. ఉ త్వం నచేతీ కః కారయమ్యతి? 2 గుపోత బహిః అనేకే బ్రాహ్మణుణాః సంతి. రా తేభ్యా: సర్వేభ్యః భోజనం యచ్చత. ఇ తవ జనకాయ ఏషః ఘలం యచ్చతు.

గం అస్తునామ. కః యచ్చతిచే త్రైంః గం తస్మైష భవతు.
గం అహం అస్తైయన ఖలం ఖలం అయచ్చం.

గ కోతులు కొండలంమ నడచుచున్నవి. అ చాల
కోతులు చెట్లనుండి పడినవి. 3 మిారు మాత్రో సెందురు
యుద్దము చేయుచురు? 4 మేము మిాత్రో సైష్ట్రుధును
యుద్దము చేయుచు. 5 మిారే మాతో యును చేయటకు
వచ్చుచున్నారు. 6 వా రెవరును ఇక్కడ లేరు. 7 ఆకొండ
యం దెన్ని కోతులున్నవి? 8 ఏమో ఎవడు చూచిసోఁడు.
9 అయ్యో! ఆ పిల్లి కొఱకు కొంచెము పాల నిలిథు. 10
ఇప్పేళ నేను ణారికి పోవలయునుగాని త్వరగా వంటను
చేయించడు. 11 మిారు ముదట సీరు తీసికొన్ని వచ్చిన్న
మెడల నేను వంటను చేయించగలను. 12 ఆ ఆచ్చోహమైన
లను మంచినీరు తెండని చెప్పాడు.

33. త్రయత్రీంశః పాశః ముప్పుదిమూఁడవారము
"రామ" శబ్దము పుణీంగము.   'ఫల' శబ్దమును వ్యవహరించిన వారము

వ.	బ.	వ.	బ.
ప్ర. రామః	-రాస్తుః	ఫలం	-ఫలాని
ద్వి. రామం	-రామాణ	ఫలం	-ఫలాని
తృ. రామేణ	-రామై	ఫలేన	-ఫలేణ
చ. రామాయ	-రామేశ్వ్యః	ఫలాయ	-ఫలేశ్వ్యః
పం. రామాత్	-రామేశ్వ్యః	ఫలాత్	-ఫలేశ్వ్యః
మ. రామస్య	-రామాణాం	ఫలస్య	-ఫలోనాం
స. రామే	-రామేషు	ఫలే	-ఫలేషు
సం. హోరామః	-హోరామాః	హోఫలః	-హోఫలాని

“అంబా” శబ్దము-(స్త్రీలింగము) (అమ్ర్య)

ఏ. బ.

ఏ. బ.

ప్ర. అంబా-అంబాః	పర. అంబాయూః-అంబాభ్యః
ద్వి. అంబాం-అంబాః	మ. అంబాయూః-అంబానాం
తృ. అంబయా-అంబాభీః	స. అంబాయూః-అంబాసు
చ. అంబాధ్వని-అంబాభ్యః సం.	పే.అంబి!-పే.అంబాః!

అకారాంత పుఱాలింగశబ్దము లన్నియు ‘రామ’ శబ్దము వలెను, అకారాంత నపుఱాసకలింగశబ్దము లన్నియు ‘ఫల’ శబ్దమువలెను, ఆకారాంత స్త్రీలింగశబ్దములన్నియు ‘అంబా’ శబ్దమువలెను సాధారణముగఁ జైపునగును.

34. చతుర్మితః పాకః ముష్పుదినాగ్లవచారము
“అస్క్రూడ్”శబ్దము. (నేను) “యుమ్ర్యుద్” శబ్దము. (సీపు)

ఏ. బ.

ఏ. బ.

ప్ర. అహం-మయం	త్వ్యం - యూయం
ద్వి. మాం- అస్క్రూన్	త్వ్యం-యూష్క్రూణ్
తృ. మయా-అస్క్రూభిః	త్వ్యయా-యుష్క్రూభిః
చ. మహ్యం - అస్క్రూభ్యం	తుభ్యం-యుష్క్రూభ్యం
పం. మత్ - అస్క్రూత్	త్వ్యత్ - యుష్క్రూత్
మ. మమ-అస్క్రూకం	తత - యుష్క్రూకం
స. మయి - అస్క్రూసు	త్వ్యయి-యుష్క్రూసు

‘సర్వ’ శబ్దము
(సమస్తము)
వ. బ.

‘ఏక’ శబ్దము
(ద్వివచన, బహు
వచనములు లేవు)

‘కతి’ శబ్దము
వకవచన, ద్వివచ
నములు లేవు)

శ్రీ. సర్వాసర్వే	ఏకః	కతి
ద్వి. సర్వంసర్వాన్	ఏకం	కతి
తృ. సర్వేణాసర్వైణః	ఏకేన	కతిభి�
చ. సర్వసైణైసర్వైణః	ఏకసైణై	కతిభ్యః
పం. సర్వసాగ్రాత్-సర్వేణః	ఏకసాగ్రాత్	కతిభ్యః
మ. సర్వసంస్థ-సర్వేణం	ఏకసం	కతిభాం
న. సర్వశ్శుక్-సర్వేణు	ఏకస్మై	కతిభు
‘అనేక’ శబ్దము	‘తత్’ శబ్దము (వాడు)	

(ఏకవచన, ద్వివచనములు లేవు)	వ.	బ.
శ్రీ. అనేకే	సః	- తే
ద్వి. అనేకాణ	తం	- తాణ
తృ. అనేకైః	తేన	- తైః
చ. అనేకేణః	తసైణై	- తేణ్యః
పం. అనేకేభ్యః	తసాగ్రాత్	- తేభ్యః
మ. అనేకేభాం	తస్య	భేషాం
న. అనేకేషు	తస్మైన్	- తేషు

‘ఏష’ అనువది ‘సః’ అనుదానివలెను, ‘యః’ ‘కః’ అనువది ‘సర్వః’ అనుదానివలెను జెప్పునగును. ప్రాయశః సర్వనామఃపుము లన్నియు ‘సర్వ’ శబ్దమును బోచుయిందును

తేజి. పంచత్రింశః పారః = ముప్పుద్దిష్టుదవపారము.

ధాతువులు = ప్రియలు.

‘అన్స్’ = ఉండుట లేక అగుట.

వర్ణము	భాతము	అశిరాద్యశకము
వ. బ.	వ. బ.	వ. బ.
ప్ర. ఆస్తి-సంతి మ. ఆసి - స డ. అస్త్రి - స్త్రిః	ప్రస్తి అసీః అసం	- ఆస్తి అస్త్రి - సంతు - ఆ స ఏధి - స్త్ర - ఆస్త్రి అసాని-అనామ
విషయశకము		భవిష్యత్కా-రము
వ.	బ.	
ప్ర. సాగ్రత్తి - స్వయః మ. స్వయః - స్వయత డ. స్వయం - స్వయము		‘అన్స్’ అనుదానికి ‘హూ’ ధాతువులొక్క భవిష్య త్కా-రమెగాని పేఱు లేదు,
	‘శ్లు’ = చేయుట	
వర్ణము	భాతము	అశిరాద్యశకము
ప్ర. క్రింతి-కుర్వింతి మ. క్రింషి-కురుత డ. క్రింపు కైర్పు	అకరోత్త-అకుర్విన్ కోతు-కుర్వింతు అకరోః-అకురుత అకరవం-అకుర్ను	కురు-కురుత కరవాః-కరవాము
విషయశకము		భవిష్యత్కా-రము
ప్ర. కుర్యాత్తి - కుర్యః మ. కుర్యః - కుర్యత డ. కుర్యాత్తికుర్యము		ప్ర. కరిష్యతి - కరిష్యంతి మ. కరిష్యిసి - కరిష్యిధ డ. కరిష్యాన్ని - కరమ్యామః

‘భూ’ = అగటి ; ఉండుట.

వర్తమానము.	భూతము.	అశీరాద్యుర్ధకము
వ. బ.	వ. బ.	వ. బ.
ప్ర. భవతి - భవంతి	అభవత్ - అభవనే భవతు - భవంతు	
మ. భవసి - భవథ	అభవః - అభవత భవ - భవత	
ఉ. భవామి - భవామః	అభవం - అభవామ భవాని - భవ	

విధ్యాద్యుర్ధకము.

వ. బ.

భవిష్యత్

వ. బ.

ప్ర. భవేత్ - భవేయః	భవిష్యతి - భవిష్యంతి
మ. భవేః భవేత	భవిష్యసి - భవిష్యథ
ఉ. భవేయం - భవేమ	భవిష్యమి - భవిష్యమః
ఈ క్రింద ప్రాయఃభదుక్రియ లన్నియుఁ బొయిశః ‘భూ’ ధాతుతునలేనే ఉండును. మార్పున్నచో గుర్మింపుభదును.	

3E. ఉ ట్రీంశః పారః = ముష్పుదియాఱవపారము.

(థా) (వ-ప్ర-వ) (అర్థము)	(థా) (వ-ప్ర-వ) (అర్థము)
పర్ - పరతి = చదువుచున్నఁడు	త్రాన్ - త్రాసయతి = భయ
లిథ - లిథతి = ప్రాయచున్నఁడు	[పెట్టుచున్నఁడు
మార్ - మారయతి = చంపు	పోష్ - పోషయతి = పోషించు
[చున్నఁడు	[చున్నఁడు
తోష్ - తోషయతి = సంతోష	పాన్ - పాసయతి - నవ్వించు
[పెట్టుచున్నఁడు	[చున్నఁడు
రక్త్ - రక్తతి = కాపాడు	శిక్ష్ - శిక్షయతి = నేర్పు
[చున్నఁడు	[చున్నఁడు

ధావ్-ధావతి=పరుగిడుచు	ప్రదావ్-ప్రదానయతి=కరగించు (న్నాడు, తోముచున్నాడు, (ఉతుకుచున్నాడు	చున్నాడు; తఱముచున్నాడు
ప్రోఫ్-ప్రోఫయతి=కడుగు	పాయ్-పాయయతి=ప్రాగించు (చున్నాడు	(చున్నాడు
తాడ్-తాడుయతి=కొట్టు	శాయ్-శాయయతి=పండి	(జెట్టుచున్నాడు
(చున్నాడు	(చుచున్నాగిం	చున్నాడు
నాద్-నాడుయతి=ప్రోపిం	పాచ్-పాచుయతి=వండించు	(చున్నాడు
(చుచున్నాడు	పార్-పారుయతి=చదివించు	(చున్నాడు
తోల్-తోలుయతి=తూఁచు	(చున్నాడు	(చున్నాడు
నంచ్-నంచుయతి=వోస్	లేఫ్-లేఫుయతి=ప్రాయించు	(చున్నాడు
(పుచ్చుచున్నాడు		
పాత్-పాతుయతి=పడ్పేయు	శోష్-శోషుయతి=ఎండించు	(చున్నాడు
(చున్నాడు		
ధార్-ధారుయతి=బ్రాకీయం	దూష్-దూషుయతి=	
(చున్నాడు	(దూషించుచున్నాడు	
చోర్-చోరుయతి=దొంగిలించు	పూర్-పూరుయతి=నీంపుచు	
(చున్నాడు	(న్నాడు, పోయుచున్నాడు	
ధూష్-ధూషుయతి=పోగడు	పీడ్-పీడుయతి=బాధించుచు	
(చున్నాడు; స్టామ్మూలు	(న్నాడు బత్తుచున్నాడు,	
(పెట్టుచున్నాడు	అదుముచున్నాడు	
ముండ్-ముండుయతి=గొరుగు	దండ్-దండుయతి=శిష్టించు	
(చున్నాడు	(చున్నాడు	

మండ్ - మండయతి = అలంక	పాల్ - పాలయతి = పాలించు
రించుచున్నాడు	చున్నాడు
గమ - గమయతి = పంపుచు	చార్ - చారయతి = నడిపించు
న్నాడు, కడపుచున్నాడు	న్నాడు, మేపుచు
చోద్య - చోదయతి = కోలుచు	న్నాడు, తోలుకొని
(న్నాడు, పుగికొలుపుచున్నాడు	పోతుచున్నాడు

అందుల్లాగే ప్రశ్నలు ఉన్నాయి. యూయం కిం లిఖిథి? ఏకః వాసరః అస్త్రాన్ త్రాసయతి. అగే యుష్మద్భుతోహి మార్చాలం కే పోమయంతి? అస్త్రన్నార్జులః ప్రతిసత్కం ఏకం మూషమకం మారయతి. పాత్రాణి సమ్యక్ ధావ. దేవమవ సర్వాన్ రషుతి. అద్య ప్రాతః త్వ్యం ముఖం అంకోళయః కీ? నోచేత్ జనకః త్వ్యం తాడయిష్యతి. ఘుంటాం మునాదయ. వైశ్వాః ఘుంతం తోలయతి. ఏకః చోరః మాం వంచయిత్యామమ వస్త్రాణి అచోరయత్. అహం రామాయదశ ధారయామి కిమధ్రం బొలకం అథః అపాతయః? రామః జనకం సర్వ్యదా తోషయతి.

నన్ను నవ్వించవద్దు, ఆయైద్దును తఱుము. తల్లి తమ్ముని పాలను త్రాగించు చున్నది. తరువాత పరుండు బెట్టు గలదు ఈ పేశ ఏ మేచు వండించెదవు? నేను వీలులను చదివించు చున్నాను. మొదట ప్రాయింపుము. మేము నీన్ను దూషిం చుట్టు లేదు కాని భూషించుచున్నాను. మమ్మును మించి రెంపుకు శిథించెదరు? ఈ చెంబునందు నీటిని పోయము. ఆ వృద్ధుని

పాలించుము. ఆయైద్దును అడవికి తోలుము. అక్కెడ క్షీణి మేపుము. వానిని గోరగవదు. కాలమును గడవుఁదు. నొపాదమును ఒత్తుము. ఆపిల్ల వానిని దండించుము.

320. సమ్ప్రతింశః పారః = ముప్పుదియేడవపారము

అకారాంత షుంలింగ	అకారాంత వషుంవకలింగ
నామువాచకములు	నామువాచకములు
రాముః = రాముఁదు	వత్సుం = బట్టు
ఘరట్టుః = తిరుగలి	చీరం = చీరు
నాగదంతః = చిలుకొక్కయ్య	ఉలూభులం = రోలు
కటుః = చొవు	శూర్పుం = చేటు
మంధానః = కవ్వము	అరణ్యం = అడవి
ముసలః = రోకలి	కునూలం = గాడె
కటూవుః = గోలెము	వాసం = వరుగు
మండపః = పందిరి	బుజీషం = బూడిలి
కుశః = నులక	అంబరీషం = మంగలము
ఘుటుమరచః = గడమంచె	శిక్ష్యం = ఉట్టి
ఖనకః = పందితొక్కు	చోలం = రవిక
నకులః = ముంగి	చూర్ణం = పొడుము
వృశ్చికః = తేలు	ఉపధానం = దిండు
రక్తచుచ్ఛః = నల్లికశ్చపాము	లవిత్రుం = రొడవలి
చిత్రిందః = ఉడుతు	ఖనిత్రుం = గడ్డపార
ఖరః = గాడిద	వనం = అడవి
సూక్షరః = పంది	ఆవరణం = దొడ్డి

మూవకః = ఎలుక	పరం = ఆశ
చిడాలః = విలి	పాత్రం = గిస్సె
శః = కుండెలు	తైలం = నూనె
శునకః = కుక్క	గృహం = ఇలు
సానరః = క్రోతి	పుష్టం = పూను
నృషథః = ఎద్దు	గోమయం = ఆన్నపేడ
అశ్విః = గుత్తి ము	వార్తాకం = వంకాయ
మేషః = మేకపోతు	ఉర్ధ్వరుకం = దోసకాయ
మత్సు-ణః = నలి	తత్క్రం = మజిగి
మశకః = దోమ	నవనీతం = వెన్ను
థంకః = ఆంబోతు	కుడ్యుం = గోడ
సలకః = బల	పిష్టుం = హిండి
కంసః = కంచము	వాహనం = నావానము
నలః = వల	కంబశం = కంబి
సర్వః = పోము	కవాటం = తలువు

ఆకారాంత తీలింగనామవాచకములు

అంబా = అమ్ము	ఘంటా = గంట
విద్యా = చదువు	డోలా = ఊయీల
లతా = తీఁగి	శింజా = గజ్జ
అంగనా = ఆండుది	భస్తా = తిత్తి
శుత్తికా = కూతురు	స్తనపా = చంటిపిల్ల
బాలికా = ఆండుపిల్ల	బహుళా = ఆన్న
గోధా = బల్ల	దార్యికా = బెండ
మత్తికా = ఊగి	రసనా = నాలుక

రిఖలీకా=కీచురాయి	నాసికా=ముక్కు-
తై లపాయికా=గచ్చిలము	దూషికా=పుసి
నత్తు=పెయ్యదూడ	అగ్రజా=అక్క
పిషీలికా=చీమ	అసుజా=చ్చెల్లు
జలూకా=జలగ	కనిష్ఠికా=చిటికెనప్రేలు
చురికా=చాకు	మధ్యమా=నడిమిప్రేలు

అవ్యయములకు లింగ నచన విభక్తు లుండను.

ఈ క్రిందివి అవ్యయములు.

కించ	} = ఇంతేకాకుండ	సాకం=తోసి, కూడ
అపిచ		పరుత్త=గతసంవత్సరమున
పార్శ్విత్తః=ప్రక్కగా		వక్రం=వంకరగా
కథమపి=అతిక్ష్వముగా,		నామ=అనఁగా, అను
(ఎట్లాగయినా		ఇతోఒపి=ఇంకను
అపోశా=చోరా!		ఉపరి=పై న, మిఁద
అథః=క్రింద		అద్యాపి=సేటిసిని
పరిత్థః=అన్నివై పుల		ఆ=మొదలుకొని, వఱకును
భాథం=సరే, మంచిం		సుతరం=ఇత్తుగా, ఎంత
హో-భోః=ఓ		ప్రతి=కూర్చు (మాత్రమును
ఉప=దగ్గఱ		దూరం=దూరముగా
బవుధా=పలువిధములుగా	సత్యం=నిజముగా	
సమాపం=దగ్గఱగా	అబ్రహ్మాణ్యం=అయ్యా-పాపము	
అతీన=చుట్టిలి		హంజే=అసే!
తిర్యక్క=అడుముగా		భుజా=సరిగా

మండపస్య అథః ఏకః కుశమంచః అస్తి. తన్నంచే బిడ్డాలః ఖనకేన సాకం కలహం కరోతి. మత్స్యాణాః మశకాశ్చ రాత్రిందివం యుష్మద్భుహే సంచరంతి. అంబరీషం బుటీషం లవిత్రం ఖనిత్రం చ ఏతాని సర్వాణి ఆవరజే కునూలసమాపే ఏకత్తేర్వన సంతి. వనే రీభులికాః అతీవ నాదం కుర్వయి. బ్రాహ్మణాగ్యహేషు పిష్టం తత్క్రం నవసితం తైలం చ ఏతాని ద్రవ్యాణిసర్వదా స్వస్యః; కీం చ గోమయ మపి నాయత్. బ్రాహ్మణా బాలకాః ఉపనయనా తూపిర్వ్యం కంసేషు భోజనం కుర్వయి. పరుత్త యుష్మద్భుహే ఏకాం భూస్తాం అపర్వయం ఖలుః సా ఇదాసీం కుత్రాస్తి? గోధాః పిషీలికాః భక్తయంతి. ఒలూకా మమ కనిష్ఠికాం అదశక్తి. మణికాః దూషికాయాం పతంతి.

[మాయాటిచుట్టును=అస్మిద్భువం పరితః] ఉదుతలు ఎక్కువగా ఉన్నవి. నిరుడు గరుడవాహనమందు గజైలు ఉండెను. సరే మంచిది కారీ అక్కాడ తడుముగా ఆఱోతు పరుగెత్తుచున్నది; నీవు సరిగా రమ్ము. నాకు ప్రశ్నగ్రాపేయః దూడ ఉన్నది. మేకపోతు కుండేకితోగూడ ఆడుచున్నది. నేటికిని వాఁడు వంకరగా నడుచుచున్నఁడు. నీవు బొత్తుగా నాపనిని చేయశేచురా! అయ్యా పాపము; కంబిమిద ఎలుకను పిల్లి చంపుచున్నదిరా. దోషులు ఆయాఁబోతును కఱచుచున్నవి. నీవు నాటోకూడ రావద్దు. నల్లికళ్ళపాము వెన్నమిద పడ్డది. ఆతితీని ఇటు తెచ్చు.

సె. అష్ట్రోమింశః పాశః=ముప్పుదియెనిశుద్ధవపాశము
పూర్వార్థము
సర్వనామశబ్దములకు ఏడువిభక్తుల్లోని ద్వివచనరూపములు.

‘తత్త్వ’ శబ్దము-పుంలింగము.

ప్ర. ద్వి. తో=వారిద్దరు, వారిద్దరిని
తృ. చ. పం. తాఖ్యాం=వారిద్దరిచేత, కోఱకు, వలన మొ॥
మ. స. తయోః=వారిద్దరియొక్క, యందు మొద
‘ఏతత్’ శబ్దము-పుంలింగము.

ప్ర. ద్వి. ఏతో=పీరిద్దరు, పీరిద్దరిని మొ
తృ. చ. పం. ఏతాఖ్యాం=పీరిద్దరిచేత, కోఱకు, వలన మొ
మ. స. ఏతయోః=పీరిద్దరియొక్క, యందు మొ
‘యుష్మద్’ శబ్దము-ప్రతిలింగము

ప్ర. ద్వి. యువాం=మిారిద్దరు, మిాయుద్దరిని, మొ
తృ. చ. పం. యువాఖ్యాం=మిాయుద్దరిచే, కోఱకు, వలన
మ. స. యువయోః=మిాయుద్దరియొక్క, యందు మొ
‘అస్క్రద్’ శబ్దము-ప్రతిలింగము.

ప్ర. ద్వి. అవాం=మేమిద్దరము, మాయుద్దరిని, మొ
తృ. చ. పం. అవాఖ్యాం=మాయుద్దరిచేత, కోఱకు, వలన
మ. స. అవయోః=మాయుద్దరియొక్క, యందు మొ॥

తిక్కిన పుంలింగ సర్వనామశబ్దములకుము, అకారాంత పుంలింగశబ్దములకును, ‘తత్త్వ’ శబ్దమునపువలెనేద్వివచనములు

నడచును. సర్వనామ స్తులింగ, నపుంసక లింగములకును, ఆకారాంత నపుంసకములకును, ఆకారాంత స్తులింగములకును ; ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములలో మాత్రము పొకారమునకు బదులు ఏకారము వచ్చును. తక్కిన ద్వివచనములు పుంలింగమునందువలేనే నడచును.

ఉఁ :— ‘తత్త్వ’ శబ్దమునకు స్తులింగ నపుంసకలింగ ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘తే’ అని యుండును.

ఆకారాంత నపుంసకలింగ ‘వన’ శబ్దమునకు ప్రథమా ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘వనే’ అని యుండును.

ఆకారాంత స్తులింగ ‘అంబా’ శబ్దమునకు ప్రథమా, ద్వితీయా ద్వివచనములు ‘అంబే’ అని యుండును.

మతీయ ఆకారాంత స్తులింగములయొక్క సంబుద్ధి కూడ, ఏకారముతోనే ఉండును.

ఉఁ :— ఆకారాంత స్తులింగము ‘బాలికా’ శబ్దమునకు సంబుద్ధి ‘హో బాలికే’ = ఓ పిల్ల దానా

‘అంబా, అక్కా’ శబ్దములకు మాత్రము ‘హేఅంబు’ ‘హేఅక్కు’ అని యుండును. నిత్యద్వివచనముగు ‘ద్వీ’ శబ్దము కూడ మూడులింగములలో ‘తత్త్వ’ శబ్దమువలే నడచును.

ఉఁ.— [పుం
[స్తు-న]]

ద్వీ=ఇద్దరు, రెండు.
ద్వీ=ఇద్దరు, రెండు,

ధాతుపుతుకు ద్వివచనము లీక్రిండ ప్రాయఁబడును.
'అన్' ఉండుట.

వర్తమానము ద్వి.

భూతము ద్వి.

ప్ర. స్తుః=వారిద్ర రున్నాను	అస్తం=ఇద్ద రుండిరి
మ. స్తః= మిారిద్ర రున్నాను	అస్తం=మిారిద్ర రుంటిరి
ఉ. స్త్వః=ఇద్దర మున్నాము	అస్త్వం = ఇద్దర ముంటిము
అంది ద్వి.	

స్తాం=ఇద్ద రుండసీ	స్త్యాతాం=వారిద్ర రుందురు మొ౦
స్తం=ఇద్ద రుండుడు	స్త్యాతం=మిారిద్ర రుంమురు మొ౦
అస్తావ=ఇద్దరముందాము	స్త్యావ=ఇద్దర ముందుము మొ౦

శ్వి	శవిష్యతః=వారిద్ర రుండఁగలరు
శ్వి ద్వా	శవిష్యథః=మిారిద్ర రుండఁగలరు
శ్వ	శవిష్యవః=ఇద్దర ముండఁగలము

'కృ'-చేయుట.'అన్'ధాతుపునకునలేనేతెలుఁగుఁగించునది
వర్తమానము భూతము అంది విధ్యది శవిష్యత్తు
ప్ర. కురుతః అకురుతాం కురుతాం | కుర్యాతాం | కరిష్యతః
మ. కురుథః అకురుతం కురుతం | కుర్యాతం | కరిష్యథః
ఉ. కుర్వః అకుర్వ | కరవావ | కుర్యావ | కరిష్యవః
'భూ' అగుట.

వర్తమానము	భూతము	అంది	విధ్యది	శవిష్యత్తు
ప్ర. శవతః	అశవతాం	శవతాం	శంతాం	శవిష్యతః
మ. శవథః	అశవతం	శవతం	శంతం	శవిష్యథః
ఉ. శవావః	అశవావ	శవాని	శంతవ	శవిష్యవః

తత్త్వ కతి బ్రాహ్మణాః సంతి? తత్త్వ చౌచ్ఛ్రాణో స్తః. యువాం చౌచ్ఛ్రాణో కుత్ర ఆస్తం? ఆవు హ్యాః యుష్ముద్గుహేస్తాః అస్వి. అద్వి అత్ర స్విః. ఏతో కుత్ర అగచ్ఛతాం? స్వినార్థా అగచ్ఛతాం. తత్త్వ చౌచ్ఛ్రాణో బాలికే భోజనం కురుతః. అత్ర బాలకో చౌచ్ఛ్రాణో భారతం పరతః. ఆవయోః పుత్రోఽంజ్య ప్రాతః కిం అపురుతాంవా కుత్ర ఆస్తాంవా? చౌచ్ఛ్రాణో చౌచ్ఛ్రాణో భోజయతః. యువయోః పుత్రోఽంజ్య ప్రాతః అభోజయతాం నా? నహి నహి ప్రాతః దర్శనాసుసదం [చౌచ్ఛ్రాణో జూచిన వెంటనే,] కుత్ర వా అధావతాం. రామలక్ష్మీణో అరజ్యే అసేకాన్ రాముస్తాం అమారయతాం. రాముః సీతాలక్ష్మీణో భ్యాం సాకం ననాయ అగచ్ఛత్. చౌచ్ఛ్రాణో రామలక్ష్మీణో అపశ్యతాం. యువాం అత్ర ఉపవిషతం. తో తత్త్వ వసేతాం,

మిారిదరు వంటను జేయఁజాలుమరా? వారిదరు ఎష్టుడు స్వినముచేయఁగలరు? మేముద్దరము మిాయిద్దరికోరఁగలము. మిాయిద్దరు మాయిద్దరికోఅకు రెండుపుడ్లను ఈయఁగలరా? మాయిద్దరికో వీఁడు పెద్దవాఁడు. ఈ యిద్దరు ఆడపిలి లకు పెండ్లి యొప్పుడు కాఁగలము? వీరిద్దరికే పెండ్లియైనది. ఓఅస్త్రా! నీ విట్లా రమ్ము. ఓపిల్లి దానా! మిాత్రమ్ము లిద్దరు ఏమి చదువు చున్నారు? ఓఅక్కా! నీవు మాయిద్దరికోఅకు భోజనమును చెట్టుము. మామగారికి ఇద్దరు సోదరు లున్నారు. నా కిద్దరు చెల్చిందున్నారు, వారిదరికి ఎల్లుడి పెండ్లి కాఁగలము. మేముద్దరము ఇప్పుడు జేమి చేయవల్లి మిారిద్దరు మాయించిలో నుండుఁడు.

:- రామాయణము - ఉత్తరార్థము:-

పురా దశరథః నామ నృపః కోగలదేశే రాజ్యం కరోతి స్నై. తస్య చిరం పుత్రాః నాస్తి. అనంతరం నః ఏకం యజ్ఞం అకరోత్. తదా అగ్నికుండాత్ ఏకః దివ్య పురుషః కీరాన్న పాత్రేణ సాకం బహి రాగచ్ఛత్. తం దృష్టో దశరథః నమస్కరం అకరోత్. తదనంతరం దివ్య శరుషః పాయసపాత్రం దశరథాయ అయచ్ఛత్. దశరథః తత్తోయసం స్వభార్యాభ్యః అయచ్ఛత్. దశరథభార్యః సర్వం పాయసం అభాద్యా. తతః తస్య పుత్రుచతుష్టయం ఉదభవత్. శేషాం మధ్యే రామః జ్యేష్ఠః. నః బహుగుణ సంపన్నః, దయాసముద్రః. సత్యభాషణః సుందరాకారః. సవిత్రచరిత్రశ్చ అభివత్. తతః సర్వేజనాః రామం దృష్టో సంతోషేణ ఆస్తి. ఏక దా విశ్వామిత్రః దశరథస్య గృహా ఆగత్య 'స్వసైట్ర రామలక్ష్మీఽయచ్ఛ' ఇతి దశరథం అపృచ్ఛత్. తదా దశరథః కిమర్ మితి ప్రశ్నం అకరోత్. యజ్ఞసంరక్షణాభ మితి విశ్వామిత్రః ప్రత్యుత్తరం అయచ్ఛత్.

తే నుఁ గు

అప్పుడు దశరథుడు విశ్వామిత్రునికోఁగూడ రామలక్ష్మీఁలు లను బంపెను. పిమ్మిటు రాముడు తాటకను జంపి విశ్వామిత్రునిచొక్కుయజ్ఞమును బాలించెను. అతటివిశ్వామిత్రుఁడు

రాములక్ష్మీఱుల నిద్రలని దనకోఁగూడ జనకప్తనమునకు దీసికొని చెను. అక్కడ సీతయొక్క పెండ్లికొఱకు అనేకులు వచ్చిరి. అప్పుడు సీత రాముని జూచి సంతోషముతో నుండెను. జనకుడు రాము ని కొఱకు సీతను, లక్ష్మీఱుని కొఱకు ఊరిక్కును ఇచ్చి పెండ్లి చేసెను. దశరథుడు తన యొక్క జనులతోఁగూడ, జెండ్లికొసము జనకప్టణమును గూర్చి వెళ్లేను. పెండ్లి చక్కగా (బాగుగా) జరిగేను. తరువాత దశరథుడు రాములక్ష్మీఱులతోఁగూడ నింటికి వచ్చి బ్రాహ్మణులకోఁగూడ నుత్కవముఁజేసి రామునకు రాజ్యము నిచ్చేను. రాముడు కొడుకులనువలేనే అందఱ జనులను సుఖముతోఁ బాలించెను. రామునియొక్క యోగ్యతను జూచి జను లందఱను సంతోషముతో నుండిరి. రాముని యొక్క చరిత్రను వార్షీకుడు రామాయణమునందు బాగుగా ప్రాసేను.

అకాంరాదిగా ఈపుస్తకమునందలిపదములు

౫

అంగణం = ముంగిలి

అగ్రజః = అన్న

అంగనా = ఆడుది

అగ్రజా = అక్క

అంతర్ = లోపల

అతః = ఇందువల్ల. ఇక్కడ
(నుండి)

అంబరీషం = మంగలము

అతీవ = బుక్కిలి

అంబా = అష్టు

అత్ర = ఇచట

అథన్ = క్రింద
 అద్య = ఈ వేళ
 అద్యాపి = నేడైని
 అనంతరం = ఇమ్ము
 అనేలః = నిష్ట
 అనుజః = తమ్ముడు
 అమృజా = చెల్లెలు
 అనేకత్రి = పలుచోట్ల
 అనేకథా = పలువిధముల
 అనేకే = అనేకలు
 అన్నం = అన్నము
 అవ్యః = ఇతరుడు
 అవ్యాత్ర = మతిచొక చోట

అవ్యాథా = హేయవిధముగా
 అపి = ను, యుచు, కూడ
 అపి చ = ఇంతేకాకుండ
 అరే = అరే ! ?
 అర్థం = కోసము, కొఱవు
 అలం = చాలును
 అశ్వః = గుట్టము
 అసి = ఉన్నాత్ల
 అస్తి = ఉన్నాడు
 అస్తిం = ఉన్నాను
 అస్తు = ఉండనిమ్ము
 అవం = నేను
 అపోశా = దోరా !

ఔ

అ = మొదలుకొని, నఱక
 అసయతి = తెచ్చుచున్నాడు
 అస్యం = జాగు

అగచ్చతి = వచ్చుచున్నాడు
 అహ్వయతి = పిల్చుచున్నాడు
 అవరణం = దొడ్డి

ఇ

ఇతోఽపి = ఇంకను
 ఇత్తమ్ = ఇట్లు

ఇదానీం = ఇస్తుడు
 ఇవ = వశై

ఉ

ఉష్ణి=ఎత్తగా
ఉప=దగ్గరగా
ఉపధానం=దిండు

ఉపరి=మింద
ఉర్వరుకం=దోసకాయ
ఉలూఖలం=రోలు

ఒం

ఒఱ్ఱమం=బాణలి

ఒఱ్ఱు=సరిగా

ఏ

ఏకః=ఒకఁడు
ఏకత్ర=ఒకచోట
ఏకదా=ఒకపుడు
ఏతావత్పర్యాయంతం=ఇంతవరకు

ఏవ=వ
ఏవం=ఇట్లు
ఏమః=ఏఁడు

క్ర

కంబళం=కంబి	కథం=ఎట్లు
కంసః=కంచము	కదా=ఎపుడు?
కః=ఎవడు?	కన్మికా=చిటికెన్పేలు
కట్టః=చొంప	కరోతి=చేయచున్నఁడు
కటాపాః=గోలెము	కలశః=చెఱబు
కతి=ఎన్ని, ఎందఱి?	కవాటం=తలుపు
కథమపి=అతికష్టముగా, (ఎట్లాగయినా	కా=ఎన్తె?
	కాలంకరోతి=చచ్చుచున్నఁడు

శ్లో

శ్లో ల శ్లో కి ఏ

కిం= ఏమి?	శ్లడ్యం= గోడ
కీచ= ఇంతే కాకుండ	శ్లత్తః= ఎందువల్ల, ఎక్కుడనుండికి?
కించిత్= కొంచెము	శ్లత్త= ఎక్కుడ?
కింతు= కాని	శ్లశః= నులక, దర్ఖి
కింవా= ఏమో!	శ్లనూలం= గాద
కిమపి= ఏమియు	శ్లూపః= బావి
కిమర్థం= ఎందుకు ?	శ్లూషయతి= కడుగుచున్నాడు
కియత్ప్రర్యంతం= ఎంతవరకు!	శ్లీరం= పాలు

ఇ

ఖం= ఆకాశము	ఖనిత్రం= గడ్డపాయ
ఖనతి= త్రవ్యచున్నాడు	ఖలు= కదా
ఖనకః= పందికొక్కు-	ఖాదతి= తినుచున్నాడు
(ఉప్ప) ఖాడు	

గ

గంతుం= వెళ్లటకు	గృహం= శిల్లు
గచ్ఛతి= వెళ్లచున్నాడు	గోధా= బల్లి
గణయతి= ఎంచుచున్నాడు.	గోమయం= పేడ
గత్యా= వెళ్లి	గ్రామః= ఊరు
గమయతి= పంపుచున్నాడు,	
కడపుచున్నాడు	

ఘు

ఘుంటా=గంట

ఘురట్టి=తిరుగలి

ఘుటమంచః=గడమంచె

ఘుతం=నేయి

చ

చరతి=నడచుచున్నాడు,

చీరం=చీర

[మేయుచున్నది.

చుక్రం=చింత పండు

చలతి=కదలుచున్నాడు

చూక్కం=పొడుము

చారయతి=నడిపించుచున్నాడు చేత్తి=ఎడల

[మేపుచున్నాడు

చోరయతి=దొంగిలించుచు

చాలయతి | కదలుచున్నాడు

చోలం=రవిక [న్నాడు
చోవ్యం=పులుసు

చిక్కోడః=ఉడుత

చోదయతి=హోలుచున్నాడు

చిరం=చాలసేపు

(పురికొల్పుచున్నాడు.

భ

భురికా=క త్తి

భోటికా=చిటిక

భేదయతి=తఱగుచున్నాడు,

[నఱకుచున్నాడు

జ

జనకః=తంక్రి

జలం=నీరు

జలూరాకా=జలగ

ర్ఘు

ర్ఘుటితి=త్యురగా

ర్ఘులికా=కీచురాధు

డ
డోలా=ఉమ్మేల

డ
ధంకః=అబోతు

త

త్రక్తం=మజ్జిగ్
త్రట్టః=బడ్డ
త్రట్కః=చెఱువు
త్రతః=అందువులు, స్థిమ్ముటి,
[అక్కాష్టస్తుండి]

త్రత్తః=అక్కాడ

త్రథా=అలాగు

త్రుణ్ణిం=ఉరక్

త్రైలం=నూనె

త్రైలప్రాయుక్తా=గ్రహిలము

త్రోలయతి=తూచుచున్నాడు త్వం=నీవు

త్రదా=అప్పుడు
త్ర్యి=అయితే
త్రస్కారః=దొంగ్
త్రాడుయతి=కొట్టుచున్నాడు
త్రాతః=తాతు, నాయన
త్రావత్పర్యంతం=అంతవఱకు
త్రిర్యక్=అడ్డముగా [న్నాడు
త్రోషయతి=సంతేషపెట్టుచు
త్రసతి=భయపడుచున్నాడు
త్రాసయతి=భయపెట్టుచు
[న్నాడు

ద

దండుయతి=దంపించు

దంతః=పలు [చున్నాడు

దశతి=కటచుచున్నది;

[కుట్టుచున్నది

దార్యకా=బెండచెట్టు

దుమ్మతి=చెదుచున్నాడు

దుర్మార్గం=దుర్మార్గమున్నాడు

దూషికా=పుస్తి

దూషయతి=చెఱుచుచున్నాడు

దేవః=దేవుడు

దౌష్ట్యం=అల్లరి

ద్రవతి=కరఁగుచున్నాడు

ద్రూవయతి=కరఁగించుచున్నా

[డు, తఱుముచున్నాడు]

ధ

ధమతి=ఉండుచున్నాడుఁడుఁధావయతిత్తపరుగెత్తించుచు
ధారయతి=బాకీఉంచు¹ [న్నాడుకోమిరచిచున్నాడు
[చున్నాడు¹]

న

న=లేదు, కాదు	నాడింధమః=కమ్మరివాడు
నతలః=ముంగిస	నాదయతి=ప్రోగించు
నక్తం=రాత్రి	
నదతి=ప్రోగుచున్నది	నామ=పెరుఁతినుగ్గు
నమస్కరః=నమస్కరము ¹	నాసికా=ముక్క
నయతి=తీసికొనిపోవుచున్నాడు	నీచ్చేః=తగ్గగా
నరః=మనుఖ్యాడు	ను=నీ
నవసీతం=వెన్న	నృపః=రాజు
నాగంతః=చిలుక కొయ్య	నోచేత్=లేనియెడల

ప

పచతి=వండుచున్నాడు	పర్ణం=ఆకు
పరతి=చదువుచున్నాడు	పర్వతః=కొండ
పతతి=పడుచున్నాడు	పశ్చత్=వెంబడి
పరుతీ=ముండుసేడు	పశ్యతి=మోచుచున్నాడు

పాశః=వంట	పురత్తః=ముందు
పాచయతి=వండించుచున్నాడు	పురా=మునుపు
పారయతి=చదివించుచున్నాడు	పుష్టిం=పుప్పు
పాతయతి=పడ ఫేయుచున్నాడు	పుస్తకం=పుస్తకము
పాత్రం=చిందె	పూరయతి=నింఫాచున్నాఁ
పాసీయం=మంచిసీరు	(డు, పోయుచున్నాఁడు
పాయుయతి=తాగించుచున్నాడు	పూర్వః=ముచుపటివాఁడు
పార్క్యూతః=ప్రక్కగా	పోమయతి=పోమించు
	(చున్నాఁడు
పాలయతి=పాలించుచున్నాడు	పృచ్ఛతి=అడుగు
	(చున్నాఁడు)
పిపిలికా=చీమ	ప్రతి=కూరిచు
పిబతి=త్రాగుచున్నాడు	ప్రతిదినః=ప్రతిదినము
పిష్టం=పిండి	ప్రథమం=మొదట
పిడయతి=పీడించుచున్నాడు	ప్రశ్నతి=మొదలుకొని
పుత్రీకా=కూతురు	ప్రయాణం=పయనము
పునర్=మరల	ప్రాతర్=ప్రాద్యన

థ

స్థలం=వందు. ఘలకః=బల్లు, పలక, ఘలతి=వండుచున్నది.

ఓ

బత్త=అయ్యా!
బహిర్=వెలువల
బహుధా=పలువిధముల
బహుళా=అవు
బాధం=సరే

పాలకః=పిల్లవాడు
పాలికా=పిల్ల
పిడాలః=పిల్ల
ప్రభాహృతః=బావడు

భ

భవతి=అగుచున్నాడు
భస్త్రా=తిత్త
భిక్షాటనం=బిచ్చు మెత్తుట

భూషయతి=అలంకరించు
(చున్నాడు
భోః!=అందీ, అయ్యా!
భోజనం=భోజనము

మ

మంచః=మంచము	మధ్యమా=నడిచి ప్రేలు
మండపః=పందిరి (చున్నాడు	మా=వలదు, వద్దు
మండయతి=అలంకరించు	మారయతి=చంపుచున్నాడు
మంధానః=కవ్యము	మార్చాలః=పిల్ల
మణికా=ఊగ	ముండయతి=గొరుగు
మర్క్కటుః=కోతి	(చున్నాడు
మలం=మాటకి	ముసలః=రోచకలి
మశకః=దోష	మూషకః=ఎలుక
ముత్తుంగః=నల్లి	ఫేషః=మేష

య

యః = ఎవడు	యథా = ఎట్లు
యచ్చతి = ఇచ్చుచున్నఁడు	యదా = ఎప్పుడు
యతః = ఎన్నదువల్ల	యా = ఎవతే
యత్త్రి = ఎక్కడ	యుధం = యుద్ధము

ర

రక్తశుచ్చః = నల్లికశ్చాము	రామః = రాముఁడు
రత్నతి = కాపాదుచున్నఁడు	రామతం = ఇంగువ
రసనా = నాలుక	రే = అరే!

అ

అతా = తీఁగె	లిఖతి = ప్రాయుచున్నఁడు
అపణం = ఉప్పు	బేఖయతి = ప్రాయించు
అవిత్తం = కొడవలి	(చున్నఁడు)

ఏ

వంచయతే = మోసగించుచు	వత్సః = దూడు
వత్సా = పెయ్యి (న్నఁడు)	వా = ఆ, ఓ!
వదతి = చెప్పుచున్నఁడు	వానం = వరుగు
వనం = అడవి	వానరః = కోతి
వత్తుం = బట్ట	వార్మాకం = వంకాయ
వసతి = ఉండుచున్నఁడు	వాహనం = వాహనము (న్నఁడు)
వక్తం = వంకరగా	వాఘాయతి = మోదుంచుచ్చ

విద్యా=చదువు
వృత్తః=చ్ఛేటు
వృథా=వ్యురముగా

వృశ్చికః=తేలు
వృష్టః=ఎద్దు
వ్యాపారః=వ్యాపారము

శ

శన్మః=మెల్లగా
శశః=కుండెలు
శాకం=కూర
శాయయతి=నిద్రపుష్టి
శింజా=గజై (చున్నాడు)
శిక్షం=ఉట్టి

శిక్షయతి=సేర్పుచున్నాడు
శీప్పుం=త్వరగా
శునకః=కుక్క
శూర్పం=చేట
శోషయతి=ఎండించుచున్నాడు
శ్ర్వః=రేపు

స

సః=వ్యాడు
సమిపం=దగ్గరగా
సమ్యక్=బ్రాగుగా
సత్యం=నిజముగా
సర్వధా=అన్నివిధములుగా
సర్వదా=ఎల్లప్పాడు
సాకం=తో, కూడ
సాయం=సందె

సరభూ=తేసెట్టేగా
సరపః=పాము
సర్వః=ప్రతివాడు
సర్వత్ర=అన్ని చోటు
సూపం=పప్పు
స్తనపః=చంటివాడు
స్తనపా=చంటిపిల్ల
స్నానం=స్నానము

శా

పా 1 బో థి సి

సుతరాం=బూత్తుగా

స్వీ=తాను

సూకరః=పంది

పూ

పూంజీ ! = అసే !

పో=చీ ! అయ్యా !

పూసతి=నవ్వుచున్నాడు

ప్యాస=నిన్న

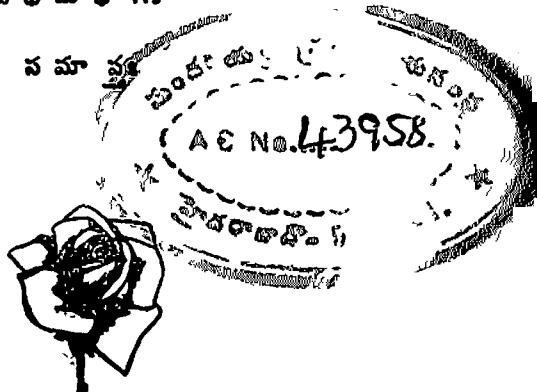
పూసయతి=నవ్వించుచున్నాడు ప్యాస్తన=నిన్నటి

క్లో. శ్రీహయావ్యాప్తసాదేవ ! రచితా పాంబోరినీ

కాకి కృష్ణేవ విడుపా ! జీయా దావ్యుక్తారకమ్.

తీ తీ తీ తీ

ప్రతమ రాగః

భూండవన్ ప్రింటింగ్ ప్రైన్, మచిలివర్కుం.

పేంపు వికటంచు గంభులు

1. ప్రి కాం కృష్ణాచార్య సంస్కృతసామాజ్యమ్ (Souvenir)	10-00
2. బాలబోటిస్-వ్రతమణగః ఆంధ్రహిందినహితానాగరిపో	4-75
3. దిట్ట ద్వాతియణగః (ఆంధ్రిపో)	9-00
4. దిట్ట తృతియణగః	18-00
5. వార్షికిః (సంస్కృతగద్యకావ్యమ్) (సాగరిపో)	7-50
6. „ „ (ఆంధ్రిపో)	7-00
7. నంవాదః (సంస్కృతసంఖావతాత్మకః)	12-00
8. క్రియాదర్శము (సంస్కృతక్రియాన్వయరూపవ్రదర్శకము)	15-00
9. అవధానయూత్త-హర్యాఘామము	12.00
10. ఆంధ్ర-సంస్కృత విషంటుః	10-00
11. (కాథిదానకృతమ్) శాంతంకరమ్-వ్రతమణగః (వ్రతివదంద్రాత్మకాత్మిర్యాపోతమ్)	ముద్రణటి
12. (భవభూతికమ్) ఉత్కరామచరితమ్-వ్రతయణగః (వ్రతివదంద్రాత్మకాత్మిర్యాపోతమ్)	10-00
13. ఓందరు శాంతానము	4-50
14. హారిగురువినుతికదంబము (సంస్కృతము)	3-00
(తృంగుష్ఠక, హయ్యగ్రీవష్ఠక, రంగసాయకళక, ఖదరీనారాయణ సుప్రశాత, శ్రీసర్వద్యానతీర్సోత్సాధ్యనేక దేవతాగురువినుతివి త్వుతము.)	

గంభులకొఱత :-

కాంటీ నరసింహమూర్తి, యం.వ.,

8/232, గాడుగుపేట

మచిలీపట్టణం-521 001

బృందావన ప్రింటర్స్, మచిలీపట్టణం.

పార్తకులకు గొన్ని సూచనలు

1. ప్రతిపాత యిలను గంతస్తు చెయ్యవలెను.
2. చదివినపారములను విక్యము స్తు దాఱు సార్లు చింతన చేయవలెను.
3. ప్రతిపాతము క్రి చ వాగ్యసార్థము సంస్కృతములో ప్రాయిచిన వాగ్యములను దెశ లోనికిని, దెల గులో నుస్ఖివాని సంస్కృతము లోనికిని సుగా మార్పి చెప్ప లేదు.
4. మార్కునపు దాయపాత నిలలోని పదములను కూచుచుంచరాదు.
5. స్వగృహమునందరి దను, సహాద్యయులలో దను సిగ్గుపదక వచ్చినంతపటకు కొన్ని లో సంభాషించుచు, వారి కొన్ని సంభాషింపు బ్రోత్సపాం చేయాలను.
6. సంభాషించునపుడు కొన్ని పెయిగు యులకు సం కుపదములు తెలియున్నటో, వాని కొన్ని చుచ్చుచుండు. పుపదము బంధిరింగములలోనే పెట్టి ఉలను దృవరగ రి చెయ్యుచుండవలెను.
- కుడా:- (పుం) రాముఁడు=రా : బండి=బండి : పుంజు=పుంజు : (తీ) కమల=కమలా. పెట్టి=పెట్టి వెయ్యి=పెయ్యి. (స) కలము=కళము. దుకుఱము=దుకుఱము. వాపము=బాపము.
7. ఇందలి యాగ్యసములలోని వాగ్యముల వంటివా నకేము కల్పించు కొని యభ్యసించవలెను.
8. ద్రీవన బహువచన రూపములు తెలియునపుడు, ద్వాచు. త్రయి చతుష్యాదిపదములను నామవాచకమునకుఁజేర్చి, యేవవనమును నలె వాడవచ్చును.
- కుడా : 'ఇద్దులు పిల్లలు-న్నారు బాలికలు' మొదలఁఁవానిని 'బాలక ద్రావికాచతుష్యం' అస్తి-అసీక్, అని వాడవచ్చును.
9. చిన్న చిన్న కతలము ఇన్న చిన్న సంస్కృతవాగ్యములలో ఇవ్వుచు ప్రాయిచు నుండవలెను.